

6 RECURSOS AGRARIS

ÍNDEX

6.1	INFORMACIÓ	3
6.1.1	<i>Context socio-econòmic</i>	3
6.1.2	<i>La utilització del sòl. Els conreus.....</i>	4
6.1.2.1	Conreus herbacis.....	7
6.1.2.2	Conreus llenyosos	7
6.1.3	<i>La ramaderia.....</i>	8
6.1.3.1	Porquí	11
6.1.3.2	Boví	11
6.1.3.3	Aviram.....	12
6.1.3.4	Oví.....	13
6.1.3.5	Cabrum	13
6.1.3.6	Equí.....	13
6.1.3.7	Conills.....	14
6.1.3.8	Altres.....	14
6.1.4	<i>Els camins ramaders.....</i>	14
6.1.5	<i>La producció agrària ecològica.....</i>	16
6.1.6	<i>Els productes alimentaris de qualitat.....</i>	18
6.1.6.1	Denominació d'Origen Pla de Bages.....	18
6.1.6.2	Denominacions Comarcals de Productes Alimentaris.....	18
6.1.7	<i>La formació i reciclatge dels agricultors. L'assessorament tècnic.....</i>	19
6.1.8	<i>Els ajuts agraris.....</i>	20
6.1.8.1	Subvencions per conreus herbacis.....	20
6.1.8.2	Primes ramaderes.....	20
6.1.8.3	Ajuts per al foment de la producció agrària ecològica	21
6.2	DIAGNOSI.....	22
6.2.1	<i>Pèrdua de població ocupada en el sector agrícola i envelliment d'aquest col·lectiu</i>	22
6.2.2	<i>Pes important de les subvencions en els ingressos dels agricultors i ramaders en un marc de crisi sectorial. L'enfortiment dels grans productors davant d'uns petits productors cada vegada més febles</i>	23
6.2.3	<i>Consideració del paper de la dona en l'explotació familiar agrària</i>	24
6.2.4	<i>Progressiva disminució de la Superfície Agrícola Utilitzada</i>	24
6.2.5	<i>Un monocultiu de cereal de secà. Uns cultius llenyosos i un regadiu minoritaris.....</i>	25
6.2.6	<i>Una producció vitivinícola de qualitat.....</i>	26
6.2.7	<i>Una clara tendència del sector primari cap a l'especialització ramadera de tipus intensiu. Uns cicles de nutrients i de producció cada vegada menys tancats.....</i>	27
6.2.8	<i>Creixent complexitat i globalització de l'activitat agrària. Una dependència d'inputs exteriors a l'explotació cada vegada major</i>	28
6.2.9	<i>Una escola de capacitat agrària a Manresa, especialitzada en agricultura ecològica, poc potenciada</i>	28
6.2.10	<i>El predomini de l'agricultura i ramaderia convencional davant una producció agrària ecològica incipient.....</i>	28
6.2.11	<i>Ús intensiu i creixent dels plaguicides i herbicides. Abús i mala utilització d'aquests productes en el sector hortícola</i>	30

6.2.12	<i>Intrusisme i abandonament dels camins ramaders</i>	30
6.2.13	<i>Excedent de residus ramaders. Nitrats a les aigües subterrànies</i>	31
6.2.14	<i>La pèrdua de fertilitat del sòl i l'erosió, un problema latent</i>	32
6.2.15	<i>La baixa diversitat de plantes conreades i la pèrdua de varietats autòctones. La disminució de la biodiversitat silvestre</i>	32
6.3	OBJECTIUS	33
6.3.1	<i>Frenar la pèrdua de població ocupada en el sector agrícola i promoure la incorporació de joves agricultors</i>	33
6.3.2	<i>Impulsar un desenvolupament rural integrat que contempli el paper de la dona</i>	33
6.3.3	<i>Potenciar el desenvolupament endogen del medi rural</i>	33
6.3.4	<i>Mantenir l'explotació familiar agrària i promoure l'associacionisme</i>	34
6.3.5	<i>Protegir i ordenar l'ús agrícola del territori</i>	35
6.3.6	<i>Impulsar la qualitat de les produccions comarcals</i>	35
6.3.7	<i>Promoure el consum de productes autòctons i de qualitat ecològica</i>	35
6.3.8	<i>Fomentar les pràctiques agràries que minimitzin els impactes sobre el medi ambient</i>	36
6.3.9	<i>Potenciar els mosaics agrosilvopastorals i promoure les pràctiques agrícoles que minimitzin el risc de declaració i propagació d'incendis forestals</i>	37
6.3.10	<i>Ordenar i racionalitzar el desenvolupament d'activitats ramaderes i millorar la gestió dels residus ramaders</i>	37
6.3.11	<i>Potenciar la formació i la recerca aplicades i reforçar l'assessorament tècnic i econòmic a l'agricultor i ramader</i>	38
6.4	OPCIONS	38
6.4.1	<i>Reorientació de l'activitat agrària i la gestió de les explotacions vers una major diversificació de la producció i una rotació equilibrada dels conreus</i>	40
6.4.2	<i>Assegurar uns serveis, equipaments i infraestructures bàsiques a les zones rurals: estudiar quines són les necessitats i cercar, crear i gestionar ajudes econòmiques per solucionar les deficiències detectades</i> 41	
6.4.3	<i>Desenvolupament de nous complements a les rendes familiars agràries</i>	42
6.4.3.1	<i>Potenciació de l'agroturisme</i>	42
6.4.3.2	<i>Desenvolupament del teletreball en les zones rurals de la comarca</i>	42
6.4.4	<i>Revalorització del paper de la dona en el si de l'explotació familiar agrària a través de cursos formatius</i>	43
6.4.5	<i>Protecció dels sòls agrícoles d'interès comarcal</i>	43
6.4.5.1	<i>Protecció a través del planejament territorial i urbanístic dels sòls agrícoles d'interès comarcal, d'acord amb els criteris que estableixi el Pla Comarcal de Protecció del Medi Natural i del Paisatge del Bages</i>	43
6.4.5.2	<i>Estudi per la creació d'un Parc Agrícola o Rural al Pla de Bages</i>	44
6.4.6	<i>Promoció de la producció agrària ecològica</i>	44
6.4.6.1	<i>Campanya d'informació i promoció dels mètodes de l'agricultura i la ramaderia ecològica dirigida als productors</i>	44
6.4.6.2	<i>Campanya de conscienciació i d'informació al consumidor per promoure el consum dels productes agraris ecològics</i> 44	
6.4.7	<i>Millora de la gestió dels residus ramaders i evitar el consum d'aigua de pous contaminats amb nitrats o matèria orgànica</i>	45
6.4.8	<i>Tramitació de la reserva pública d'espais pels camins ramaders</i>	45
6.4.9	<i>Creació del Centre de Recursos Agraris del Bages com a dinamitzador del sector i com a promotor del desenvolupament sostenible de l'agricultura i la ramaderia de la comarca</i>	45

6.1 INFORMACIÓ

6.1.1 CONTEXT SÒCIO-ECONÒMIC

El sector primari generà un PIB de 4.767 milions de pessetes el 1996, la qual cosa representa un 1,9% del PIB total comarcal. D'aquest percentatge, un 39,5% correspon al porquí (el sector més important), un 16,5% als cereals, un 12,7% al boví i un 8,3% a l'aviram¹.

El 1996 la població que treballa en l'agricultura i la ramaderia, generant l'1,9% esmentat del PIB comarcal, representa un 2,6% del total de població ocupada de la comarca, un valor inferior a la mitjana catalana, que és del 3,2%². Mentre que el 1981 es registraven 2.049 ocupats en aquest sector, el 1991 aquesta xifra descendí fins a 1.783 ocupats³ i el 1996 es reduí a 1.428 ocupats⁴. En aquest curt període de 5 anys s'observa que municipis com Avinyó, Cardona i Fonollosa han perdut una trentena de pagesos i ramaders, i que municipis com Castellgalí, Monistrol de Calders i Monistrol de Montserrat han reduït a més de la meitat els ocupats en el sector.

Cinc municipis de la comarca tenen un percentatge d'ocupació al sector primari superior al 50%: Aguilar de Segarra (69,39%), Castellfollit del Boix (67,50%), Rajadell (57,50%), Sant Mateu de Bages (55,93%) i Gaià (52,38%). Tots ells es caracteritzen per la seva poca població⁵.

L'anàlisi de l'estructura d'edats de la població activa agrària, que es mostra a la figura 6.1, posa de manifest que ens trobem davant d'un col·lectiu força envellit, tot i que no tant com la mitjana catalana.

Figura 6.1: Composició per edats de l'ocupació agrària (Cens 1991)

	% OCUPATS	
	BAGES	CATALUNYA
De 16 a 35 anys	30,2	27,7
De 35 a 50 anys	29,2	29,3
De 50 a 65 anys	40,6	43,0

Font: Elaboració pròpia a partir de DARP (1995), La població ocupada a l'agricultura catalana.

¹ Font: Caixa de Catalunya, Anuari Econòmic Comarcal 1997. Estimació del PIB Comarcal 1996.

² Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

³ Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Cens de 1981 i 1991.

⁴ Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

⁵ Font: Caixa de Catalunya, Anuari Econòmic Comarcal 1997. Estimació del PIB Comarcal 1996.

Referent a l'educació rebuda, la figura 6.2 mostra com el nivell de formació dels agricultors millora considerablement en els col·lectius més joves:

Figura 6.2: Nivell de formació de la població ocupada en el sector agrari (Cens 1991)

	Nivell de formació dels treballadors agraris (%)				
	Sense estudis	Primaris	F.P.	Batxillerat	Superiors
Total ocupats en el sector agrari	10,5	71,3	8,5	7,3	2,4
Joves de 20 a 35 anys ocupats en el sector agrari	-	55,1	24,1	16,5	4,3

Font: Elaboració pròpia a partir de DARP (1995), La població ocupada a l'agricultura catalana.

Quant a l'associacionisme agrari, al Bages hi ha 10 Cooperatives, 10 Associacions de Defensa Sanitària (dedicades al sector porcí) i 5 Grups de Sanejament (3 dedicats al sector boví i 2 a l'oví). Els sindicats Unió de Pagesos i Joves Agricultors de Catalunya són presents a la comarca.

6.1.2 LA UTILITZACIÓ DEL SÒL. ELS CONREUS

La Superfície Agrícola Utilitzada (SAU), que inclou les superfícies de terres llaurades i les terres per a pastures permanents, ha disminuït en els darrers anys. Mentre que al cens agrari de 1982 es registraven 28.750 ha de SAU, al cens de 1989 s'havien reduït a 28.319 ha. No obstant, la component de pastures permanents augmentà en aquest període (de 105 a 2.597 ha). Seguint la tendència generalitzada de disminució de la SAU, el 1993 la superfície de conreus era de 27.350 ha⁶ un 21,12% de la superfície total de la comarca.

Gairebé la meitat de la SAU és menada en règim de parcel·laria, arrendament o masoveria. La resta és menada en règim de propietat. Tradicionalment, la major part de les explotacions agràries del Bages han sigut d'un tamany petit (de menys de 5 ha). En els darrers anys, però, s'ha observat una tendència de les explotacions més grans (entre 5 i 50 ha) a guanyar superfície i una tendència de les més petites a perdre'n. L'explicació cal buscar-la en la reducció del nombre total d'explotacions i en el procés de mecanització del sector. Aquest procés de mecanització ha portat a l'abandonament de moltes parcel·les, sobretot les situades en feixes que anaven escalant els turons fent bancals, i ha exigit terrenys més extensos i més plans.

⁶ Segons DARP(1993), *L'agricultura a les comarques de Catalunya*.

En l'actualitat 2/3 part de la SAU i del bosc pertanyen a explotacions de més de 100 ha d'extensió, tot i que les petites explotacions (menors de 5 ha) es mantenen estables a causa, possiblement, de l'agricultura a temps parcial i del regadiu. El grau de parcel·lació és elevat.

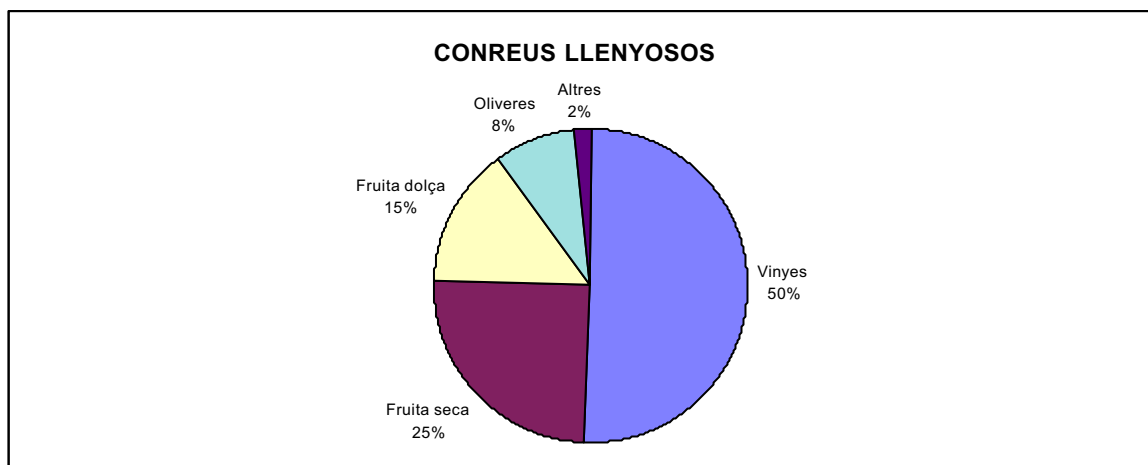
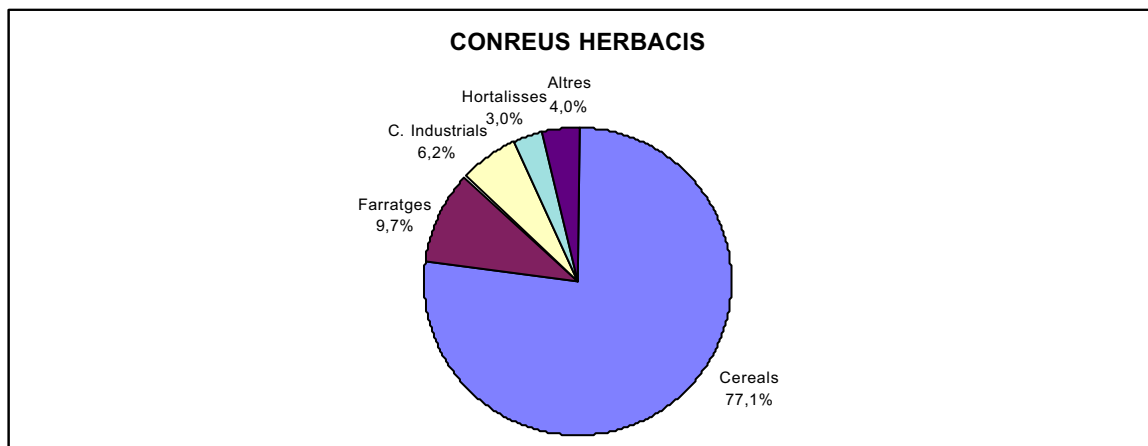
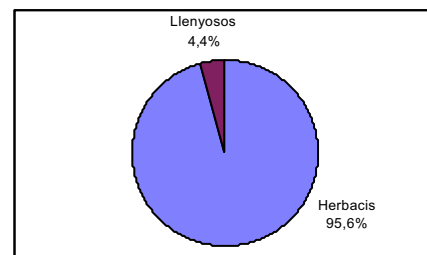
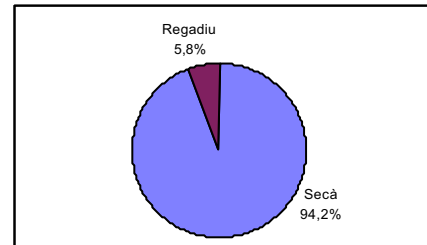
El 1993 els conreus de secà ocupen el 94,2% de la SAU, mentre que el regadiu, localitzat principalment a l'horta de Manresa i destinat bàsicament a la producció d'hortalisses i tubercles de consum local, només ocupa el 5,8% restant (Veure figura 6.3 i mapa 2 d'usos del sòl). L'escassetat de pluges i la pobresa del sòl, juntament amb l'atracció de les indústries properes i l'estructura de la propietat, han contribuït a convertir el Bages en una comarca amb pràcticament un monocultiu cerealícol. Els nivells de producció, però, són baixos: no superen els 3.200 Kg/ha. Només al Moianès la producció mitjana és més elevada (entorn els 3.600 Kg/ha) i, en un any amb condicions climatològiques adequades, les produccions de cereal es poden arribar a equiparar a les europees centrals: de 6.000 a 6.500 Kg/ha⁷

El 1993 els conreus herbacis ocupen el 95,6% de la SAU (principalment els destinats al consum ramader: l'ordi i els farratges), mentre que els llenyosos només ocupen el 4,4% restant (Veure figura 6.3)

⁷ Segons oficina comarcal del DARP.

Figura 6.3: Superfície de conreu al Bages 1993

<i>Hectàries</i>				
CONREUS	SECÀ	REGADIU	TOTAL	%
HERBACIS				
Cereals	19.966	200	20.166	73,7
Farratges	2.130	397	2.527	9,2
C. Industrials	1.585	39	1.624	5,9
Hortalisses	172	612	784	2,9
Altres	731	307	1.038	3,8
Total	24.584	1.555	26.139	95,6
LLENYOSOS				
Vinyes	616	0	616	2,3
Fruita seca	298	0	298	1,1
Fruita dolça	150	27	177	0,6
Oliveres	101	0	101	0,4
Altres	19	0	19	0,1
Total	1.184	27	1.211	4,4
TOTAL	25.768	1.582	27.350	100,0

Font: Elaboració pròpia a partir de DARP (1993), L'agricultura a les comarques de Catalunya

6.1.2.1 Conreus herbacis

El cultiu predominant a la comarca és el del cereal, principalment l'ordi i, en molt menor proporció, el blat. La seva extensió ha anat augmentant en els darrers anys, arribant a les 20.166 ha el 1993 (73,7% de la superfície conreada). Els farratges (veça, trepadella i alfals) ocupen 2.527 ha (9,2% de la superfície conreada) i són presents especialment al Moianès (per l'elevada humitat de la zona). La seva extensió, malgrat el gran augment de la ramaderia a la comarca, no s'ha incrementat significativament.

Altres conreus, més minoritaris, són els conreus industrials (colza, lli, cànem i girasol), les hortalisses, les proteginoses (sobretot pèsols) i les lleguminoses (veça i cigrons). Els cultius de lli, cànem i girasol s'han anat introduint des de 1992, coincidint amb l'inici de les subvencions de la Unió Europea. Són cultius que es planten pel cobrament de les subvencions i que, si no hi ha una bona anyada, no es cullen. Referent al sector de les hortalisses, s'aprecia un lleuger creixement, que no és compartit pel sector de les lleguminoses, que està en recessió.

Es procura portar a terme una certa rotació entre els conreus de cereals, farratges, industrials, proteginoses i lleguminoses per tal que la terra es recuperi, però en algunes zones, especialment a la part occidental de la comarca, l'ordi es repeteix molts anys seguits. En general, la terra no es deixa massa en repòs. Una bona part de les 1.371 ha declarades per a guaret en la sol·licitud de les ajudes de la Unió Europea de 1998 (voluntàriament o per obligació) són de conreus abandonats.

6.1.2.2 Conreus llenyosos

La vinya, antigament dominant a la comarca, actualment només ocupa 616 ha (2,35% de la superfície de conreu). Aquest conreu s'ha anat abandonant a partir dels anys 50 i 60 (per la seva difícil mecanització i per la quantitat de mà d'obra que requereix) i s'ha anat substituint per l'ordi, més fàcilment mecanitzable. Les subvencions oferides per la Unió Europea en els darrers anys han accelerat aquest procés d'arrencada de la vinya. No obstant, la llarga tradició vitivinícola i l'existència de dues cooperatives centrades en aquesta activitat (Artés i Salelles), han facilitat la pervivència del sector, que, amb la inclusió d'Artés dins l'àrea de denominació del cava i l'obtenció de la Denominació D'Origen Pla de Bages, juntament amb la introducció de noves varietats dedicades a la producció de qualitat, s'ha revitalitzat.

Altres conreus, avui minoritaris, són el dels ametllers, amb 298 ha, el dels arbres de fruita dolça

(pomeres, pereres, presseguers, cirerers i guinders), amb 177 ha, i el de l'olivera, amb 101 ha. De forma semblant a la vinya, els ametllers i les oliveres han reduït considerablement la seva presència a la comarca, en altres temps força important. Els danys provocats per les glaçades, juntament amb la competència exterior i una política desfavorable, no han ajudat a mantenir aquests sectors. Actualment els ametllers i les oliveres són complementaris a l'explotació agrària; de forma general es troben plantats als marges dels camps i els seus fruits es destinen bàsicament al propi consum.

6.1.3 LA RAMADERIA

Tal i com succeeix en altres comarques catalanes, el sector primari del Bages mostra en els darrers anys una clara tendència cap a l'especialització ramadera. Aquesta reorientació ha convertit l'agricultura en una activitat subordinada i subsidiària de la ramaderia, que ha esdevingut l'activitat primària més important en relació al valor de la producció (representa un 69,3% del PIB agrari el 1996⁸).

El porquí és de llarg el sector més important; representa el 70,3% de les Unitats Ramaderes⁹ (UR) de la comarca, destacant la producció de porcs d'engreix. A continuació el segueix el sector boví, força especialitzat en l'engreix de vedells, que representa el 14,3% del total d'UR. L'aviram, per la seva banda, representa el 10,6% de les UR de la comarca (2,9% per les gallines i 7,7% pels pollastres) i el sector oví el 3,1%. La resta de bestiar, que comprèn el cabrum, els cavalls i els conills, és més minoritari a la comarca (veure figura 6.4).

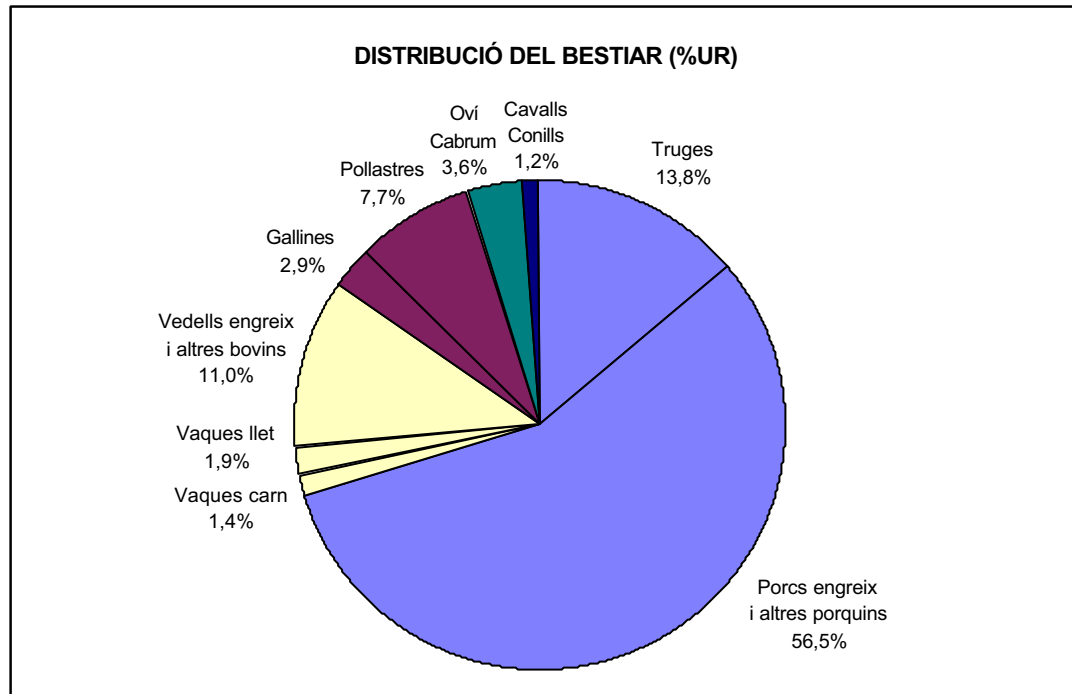
⁸ Font: Caixa de Catalunya, *Anuari Econòmic Comarcal 1997. Estimació del PIB Comarcal 1996*.

⁹ Les Unitats Ramaderes (UR) s'obtenen aplicant un coeficient a cadascuna de les espècies i tipus, per poder així presentar en una mateixa unitat d'equivalència les diferents espècies.

Figura 6.4: La ramaderia al Bages. Caps de bestiar 1997

TIPUS	CAPS DE BESTIAR	% CAPS BESTIAR	UNITATS RAMADERES*	% UR
Porquí	323.685	16,3	83.127	70,3
Truges	32.725	1,6	16.363	13,8
Garrins	75.176	3,8	2.030	1,7
Porcs engreix i altres	215.784	10,8	64.735	54,7
Boví	36.894	1,9	16.907	14,3
Vaques carn	2.061	0,1	1.649	1,4
Vaques llet	2.209	0,1	2.209	1,9
Vedells engreix i altres	32.624	1,6	13.050	11,0
Aviram	1.546.497	77,7	12.545	10,6
Gallines	245.644	12,3	3.439	2,9
Pollastres	1.300.853	65,4	9.106	7,7
Oví	36.293	1,8	3.629	3,1
Cabrum	6.415	0,3	642	0,5
Cavalls	1.375	0,1	825	0,7
Conills	38.360	1,9	575	0,5
TOTAL	1.989.519	100,0	118.251	100,0

Les Unitats Ramaderes (UR) s'obtenen aplicant un coeficient a cadascuna de les espècies i tipus, per poder així presentar en una mateixa unitat d'equivalència les diferents espècies. Els coeficients utilitzats han estat extrets del Cens Agrari de 1989: truges 0,5; garrins 0,027; porcs engreix 0,3; vaques carn 0,8; vaques llet 1; vedells engreix 0,4; gallines 0,014; pollastres 0,007; oví 0,1; cabrum 0,1; cavalls 0,6; conills 0,015.

Font: Elaboració pròpia a partir de :

- Estimacions fetes per l'oficina comarcal del DARP segons capacitat d'allotjament del Llibre d'Explotació Ramadera, sol·licitud de primes i inspeccions de sanejament (1997).
- DARP, Estadística i Conjuntura Agrària, 1998. Censos obtinguts a partir de l'enquesta de desembre de 1997.

Figura 6.5: La ramaderia al Bages. Evolució del nombre de caps de bestiar (1982-1997)

TIPUS	CAPS DE BESTIAR			% VARIACIÓ		
	1982*	1989	1997	1982-1989	1989-1997	1982-1997
Porquí	149.889	207.458	323.685	38,4	56,0	115,9
Truges reproductores ¹⁰	26.057	22.698	32.725	-12,9	44,2	25,6
Garrins de menys de 20 Kg ¹¹	29.143	42.433	75.176	45,6	77,2	158,0
Porcs d'engreix/mascles repr. ¹²	94.689	142.327	215.784	50,3	51,6	127,9
Boví	16.039	29.188	36.894	82,0	26,4	130,0
Vaques de llet	1.648	1.920	2.209	16,5	15,1	34,0
Altres vaques ¹³	228	630	2.061	176,3	227,1	803,9
Altres bovins	14.163	26.638	32.624	88,1	22,5	130,3
de 24 mesos i més ¹⁴	633	378	107	-40,3	-71,7	-83,1
de 12 a menys de 24 mesos ¹⁵	1.077	2.434	1.287	126,0	-47,1	19,5
menys de 12 mesos	12.453	23.826	31.230	91,3	31,1	150,8
Aviram	775.000	974.000	1.546.497	25,7	58,8	99,5
Gallines	147.000	181.000	245.644	23,1	35,7	67,1
Pollastres i galls	628.000	793.000	1.300.853	26,3	64,0	107,1
Oví	22.416	35.985	36.293	60,5	0,9	61,9
Cabrum	1.478	3.603	6.415	143,8	78,0	334,0
Equí	201	293	-	45,8	-	-
Caballí	89	210	1.375	136,0	554,8	1.444,9
D'altres ¹⁶	112	83	-	-25,9	-	-
Conilles mares	26.475	23.639	38.360	-10,7	62,3	44,9

* El grau de fiabilitat de les dades del cens de 1982 és qüestionable. Molt probablement el nombre de caps de bestiar presentats pel cens sigui inferior al real, ja que la tendència del ramader era la de declarar menys bestiar del què tenia en realitat.

- No hi ha dades disponibles

Font: Elaboració pròpia a partir de:

- Institut d'Estadística de Catalunya. Cens Agrari 1989. Vol 1. Avanç de dades (inclou dades dels censos agraris de 1982 i 1989)
- DARP, Estadística i Conjuntura Agrària, 1998. Censos obtinguts a partir de l'enquesta de desembre de 1997.
- Estimacions fetes per l'oficina comarcal del DARP segons capacitat d'allotjament del Llibre

¹⁰ Inclou truges mares i truges per a reposició de 50 Kg i més.

¹¹ Porcs mascles o femelles el pes viu dels quals és inferior a 20 Kg, independentment de la seva destinació posterior.

¹² Inclou verros, animals d'engreix dels dos sexes, el pes viu dels quals és superior a 20 Kg i reproductors destinats a rebuig (mascles i femelles).

¹³ Vaques que, per la seva raça o aptitud, es destinen exclusivament o principalment a la producció de vedells, la producció làctia de les quals, es fa servir bàsicament per a l'alimentació de les seves cries. S'hi inclouen les vaques de treball i altres vaques de rebuig destinades a l'escorxador.

¹⁴ Inclou els sementals, els bous de labor i altres mascles d'edat superior a dos anys. També les femelles de dos o més anys que no han parit mai.

¹⁵ De les femelles, s'exclouen les que han parit.

d'Explotació Ramadera, sol·licitud de primes i inspeccions de sanejament (de 1997).

En els darrers 15 anys l'increment de caps de bestiar a la comarca ha sigut molt important. Veiem quina ha sigut l'evolució dels diferents tipus de bestiar¹⁷ i quina és la situació actual (veure figura 6.5).

6.1.3.1 Porquí

És el sector ramader més important del Bages i ocupa el primer lloc tant en nombre de caps de bestiar com en granges d'engreix i de cria. El creixement d'aquest sector en el període 1982-1997 ha estat del 115,9% i ha sigut especialment important a partir de la dècada dels noranta. El 1997 el Bages compta amb 1.193 explotacions dedicades al sector, en bona part amb contracte d'integració¹⁸. El nombre de truges reproductores és de 32.725 i el de la resta de bestiar porquí, d'on destaca el porc d'engreix, és de 290.960. Considerant que una truja cria 16 garrins a l'any¹⁹ (aproximadament), ens trobem davant un considerable excés de truges a la comarca. No obstant això, algunes granges importen garrins de fora, amb la pèrdua de control sobre les malalties d'aquest tipus de bestiar que això suposa.

La comarca és la quarta de Catalunya en nombre de caps de bestiar porquí, representant el 6,5% sobre el total català. Cardona i Moià són els municipis amb major nombre de truges i porcs d'engreix.

El sector porcí ha contribuït al desenvolupament paral·lel d'una xarxa agroindustrial (elaboració de pinsos, escorxadors, fàbriques de derivats càrnics).

6.1.3.2 Boví

És el segon sector ramader productor de la comarca. El creixement global del sector experimentat en el període 1982-1997 ha estat del 130,0% (probablement hagi estat una mica menor, tenint en

¹⁶ Inclou mulars (mules, ases, somerins) i asinís.

¹⁷ La descripció de l'evolució del nombre de caps de bestiar es fa a partir dels censos agraris de 1982 i 1989 i de dades de 1997 subministrades pel DARP. A l'avaluar les variacions produïdes durant aquests anys, cal tenir en compte que les dades del cens de 1982 probablement subestimessin el nombre de caps de bestiar real, ja que es basaven en les declaracions dels ramaders, els quals tendien a declarar menys del què tenien. Això ja no es produeix en les dades de 1989 i 1997. Conseqüentment, els increments de caps de bestiar calculats en base al cens de 1982 podrien ser exagerats.

¹⁸ A conseqüència de l'enfonsament de preus de 1987, moltes explotacions van plegar i altres van signar contractes d'integració.

compte la discutible fiabilitat del cens de 1982), però no ha estat igual per les vaques lleteres, les de carn o els vedells d'engreix. Per les vaques de llet l'increment ha sigut moderat (del 34,0%), mentre que per les vaques de carn l'increment ha sigut espectacular (del 803,9%), especialment durant la dècada dels noranta, coincidint amb l'inici de les primes ramaderes de la UE. Un altre factor que ha contribuït a augmentar el nombre de vaques de carn ha estat el dels incendis: molts propietaris forestals aprofiten els boscos cremats per la pastura de les vaques. Les densitats de pastura en aquests espais són baixes: de l'ordre d'1 vaca/ha. Referent a la resta de bovins, s'ha produït una reducció del 83,1 % en el període 1982-1997 pel bestiar de 24 mesos i més, mentre que el bestiar de menys de 12 mesos s'ha incrementat en un 150,8%. D'altra banda, els bovins de 12 a menys de 24 mesos han experimentat una reducció a la dècada dels noranta, després del considerable augment de la dècada dels vuitanta.

El 1997 el Bages compta amb 470 explotacions bovines, la majoria de les quals estan integrades²⁰. Per aquest mateix any el nombre de vaques lleteres és de 2.209 i el de vaques per carn és de 2.061. De la resta de bovins (32.624), un 92,8% són vedells d'engreix que es sacrifiquen abans dels 12 mesos. Hi ha un gran desproporció entre vaques mares i vedells.

El Bages és la cinquena comarca de Catalunya en nombre de caps de boví (té el 5,4% d'aquest tipus de bestiar). Les vaques de carn, generalment en règim extensiu, es localitzen sobretot a Moià i Cardona. Les vaques de llet, estabulades, les trobem principalment cap a Moià, Santa Maria d'Oló, Avinyó, Sant Feliu Sasserra, Manresa i Sallent. Els vedells d'engreix, en règim intensiu i amb una alimentació basada en el pinso i la palla (molt poc en farratges), es troben força repartits per la comarca, destacant Sallent, Manresa i Cardona.

6.1.3.3 Aviram

És el tercer sector ramader productiu de la comarca. Durant el període 1982-1997 el nombre de caps d'aviram s'ha incrementat un 99,5%, increment que s'ha notat especialment durant la dècada dels noranta pel sector del pollastre.

El 1997 es comptabilitzen 1.546.497 caps d'aviram (un 15,9% de gallines i un 84,1% de pollastres i galls), principalment en granges amb ambient controlat. Pràcticament totes les explotacions, especialment les de pollastres, són en integració degut a la poca estabilitat dels preus. Súria i Calders són els municipis amb més gallines i pollastres, respectivament.

¹⁹ Segons DARP.

²⁰ La majoria de les explotacions de boví estan integrades degut a la gran inversió que cal fer i a la incertesa dels resultats.

6.1.3.4 Oví

Amb 36.293 caps (1997), és el quart sector ramader productor de la comarca. Durant el període 1982-1997 el nombre de caps de bestiar s'ha incrementat poc. Malgrat l'increment del nombre de caps censats entre 1982 i 1997 sigui de l'ordre d'un 60% (veure figura 6.5) la poca fiabilitat de les dades de 1982, juntament amb el baix percentatge de variació observat entre 1989 i 1997, fa pensar que l'increment general ha sigut molt menor, sinó pràcticament inexistent.

El sistema d'explotació és generalment el tradicional: extensiu i amb pastoreig (de ramats que no solen passar els 300 caps). De fet, el bestiar oví ha sigut tradicionalment un complement de l'explotació per aprofitar els rostolls, les pastures i els boscos. La disminució d'ovins produïda per la desaparició dels pastors, s'ha vist compensada per les primes de la Unió Europea, per la qual cosa els ramats han augmentat.

El sector oví del Bages té el 5,4% dels caps d'aquest bestiar de Catalunya (és la sisena comarca en caps d'oví). Els municipis amb més caps de bestiar oví són Sallent i Manresa.

6.1.3.5 Cabrum

Durant el període 1982-1997 el nombre de caps de bestiar ha augmentat un 334,0%, una xifra que, tenint en compte la fiabilitat del cens de 1982, s'ha d'agafar amb precaució. Malgrat l'increment real probablement no hagi sigut tant important, sí que ha sigut considerable. Només durant el període 1989-1997, pel qual les dades són fiables, el cabrum ha augmentat un 78,0%. El 1997 el nombre de caps de cabrum censats és de 6.415, amb un règim de producció, com en el cas de l'oví, bàsicament extensiu i amb pastoreig.

El sector del cabrum, malgrat tenir poc pes a la comarca, és el segon en caps de bestiar de Catalunya (representa el 7,6% del total de cabrum del país). Els municipis on el sector és més important són Santa Maria d'Oló, Manresa i Sant Joan de Vilatorrada.

6.1.3.6 Equí

La progressiva desaparició dels mulars i asinís es contraposa amb el gran increment experimentat en el sector caballí. Només en el període 1989-1997 l'increment de caps de bestiar ha estat del 554,8%. El 1997 es comptabilitzen 1.375 cavalls, localitzats principalment a Manresa, Sant Mateu de Bages i Sant Fruitós de Bages.

6.1.3.7 Conills

Després de la reducció de conills durant la dècada dels vuitanta, a la dècada dels noranta el sector experimentà un creixement considerable. El resultat és un increment del 44,9% durant el període 1982-1997. El 1997 es comptabilitzen 38.360 conilles mares, localitzades principalment a Manresa, Cardona i Castellfollit del Boix.

La cunicultura al Bages està orientada en la seva totalitat cap a la producció de conills per a carn, amb algunes poques granges de selecció de reproductors. Moltes granges són de petit tamany i estan lligades a l'explotació familiar, representant un petit complement de la renda agrària. Hi ha també, però, algunes granges industrials o semi-industrials.

6.1.3.8 Altres

Dins el sector ramader de la comarca també s'hi inclouen les abelles (el cens agrari de 1989 comptabilitza 860 ruscs) i altres animals molt minoritaris com les aus grans (estruços i emús), els cargols i les xinxilles.

6.1.4 ELS CAMINS RAMADERS

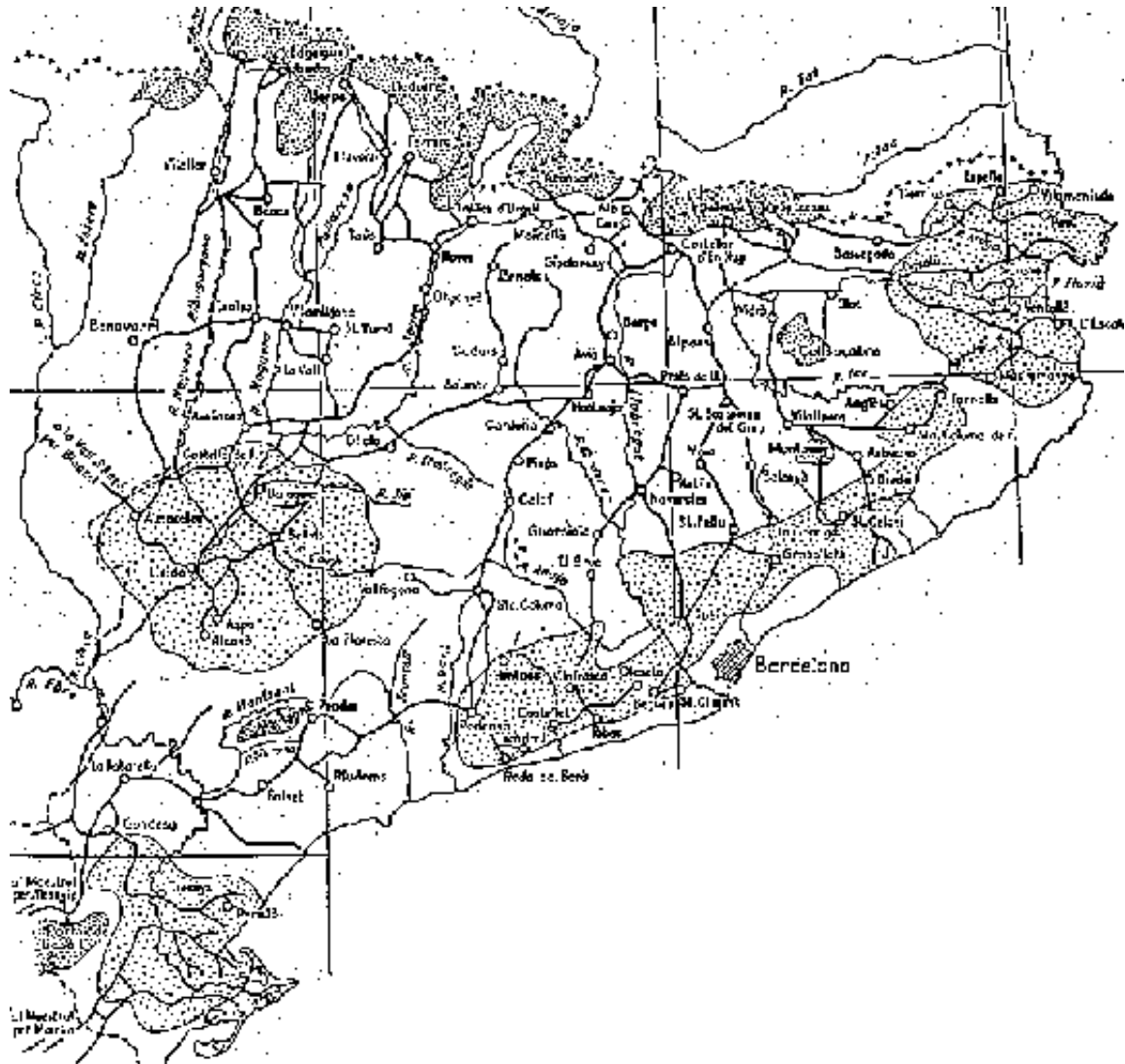
Els camins ramaders son els camins²¹ que utilitzen els ramats en els seus desplaçaments transhumants, els camins que uneixen les pastures d'estiu i les pastures d'hivern. En aquests camins, existents des de fa segles, els ramats poden trobar pastura, abeuradors i llocs de descans i hi tenen "dret de pas".

A Catalunya les pastures d'estiu les trobem principalment als Pirineus, tot i que també en petites zones com el Puigsacalm-Collsabra, el Montseny, el Montsant i els Ports de Beceit. Les pastures d'hivern les trobem a la Depressió interior, al Montsià i al Baix Ebre, a la Depressió prelitoral i a l'Empordà i Gironès. El mapa de Llobet & Vilà de 1950²², que es mostra a la figura 6.6, mostra aquestes zones de pastura i els camins ramaders que les uneixen.

²¹ Per la seva gran amplada, més que camins són grans zones o vies de pas.

²² Tot i que la recerca acurada revela importants inexactituds, l'únic mapa general de les zones de pastura d'estiu i d'hivern a Catalunya i de la xarxa de camins ramaders que les uneixen, és el mapa de Llobet & Vilà resultant dels estudis que van efectuar als voltants del 1950.

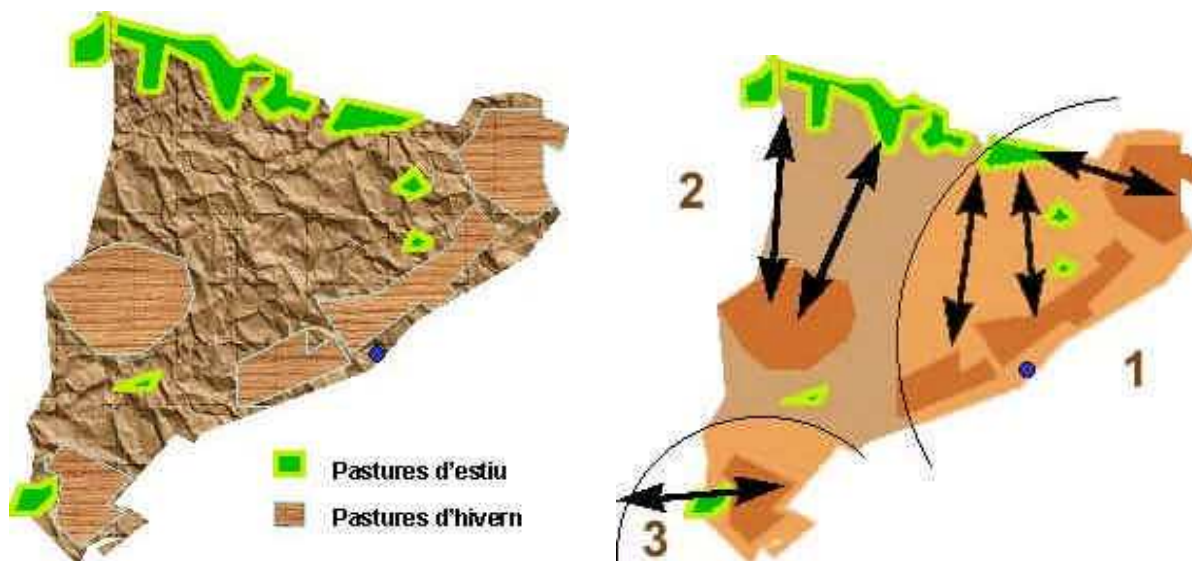
Figura 6.6: Mapa General de les pastures d'estiu i d'hivern i xarxa de camins ramaders a Catalunya (Llobet & Vilà 1950)

Font: ww2.grn.es/fmirall

La figura 6.7 mostra més esquemàticament les zones de pastura i els grans eixos de transhumància.

Figura 6.7: Mapa de pastures i eixos de transhumància de Catalunya

Font: ww2.grn.es/fmirall

Tal i com s'aprecia al mapa de la figura 6.6, pel Bages hi transcorren 4 camins ramaders²³, que uneixen les zones de pastura d'estiu del Prineu Oriental amb les d'hivern de la Depressió Prelitoral Catalana:

- ... Pinós - Cardona - Montmajor...
- ... El Bruc – Sant Salvador de Guardiola – Navarcles – Artés – Prats de Lluçanès...
- ... Rubí – Navarcles – Artés – Prats de Lluçanès...
- ... Sant Feliu de Codines – Moià – Sant Bartomeu del Grau...

6.1.5 LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA ECOLÒGICA

El 1998 al Bages hi ha un total de 10 empreses dedicades a la producció agrària ecològica: 8 productors (2 dels quals envasen els seus productes al camp) i 2 empreses col·laboradores. Les explotacions que es dediquen a aquest tipus d'agricultura estan localitzades als municipis de Moià, Manresa, Cardona, Sallent i Monistrol de Montserrat. Gairebé totes es dediquen al cultiu ecològic de cereals i farratges i algunes incorporen les hortalisses i els arbres de fruita seca i de fruita dolça, entre d'altres. El quadre que es mostra a la figura 6.8 resumeix la situació actual i dóna una idea de la importància d'aquest tipus de producció en relació al total

²³ Aquests 4 camins ramaders són els que es recullen en l'estudi de Llobet & Vilà de 1950. És possible que n'hi hagi algun altre no identificat en aquest estudi.

de Catalunya. Concretament la superfície dedicada a la producció agrària ecològica al Bages representa el 8% de la catalana.

Figura 6.8: Superfície de conreus dedicada a la producció agrària ecològica (1998)

	BAGES		CATALUNYA m ²	% Bages respecte Cat.
	m ²	%		
Pastures, prats i farratges	3.680.231	62,4	24.125.353	15,3
Cereals, lleguminoses i altres grans	1.878.165	31,9	5.261.135	35,7
Guaret o adob verd	66.000	1,1	1.917.739	3,4
Llavors i planters	4.330	0,1	5.430	79,7
Fruïters	3.750	0,1	809.801	0,5
Hortalisses	1.790	0,0	795.836	0,2
Fruits secs	800	0,0	4.927.879	0,0
Subtropicals	20	0,0	27.815	0,1
Altres produccions vegetals	261.543	4,4	522.466	50,1
Aromàtiques i medicinals	0	0,0	246.393	0,0
Arrels i tubèrculs	0	0,0	1.500	0,0
Bosc i recol·lecció silvestre	0	0,0	20.678.596	0,0
Cítrics	0	0,0	88.812	0,0
Oliveres	0	0,0	10.550.107	0,0
Vinya	0	0,0	3.455.012	0,0
TOTAL	5.896.629	100,0	73.413.874	8,0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades facilitades pel Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE)

Les aproximadament 590 ha dedicades a la producció ecològica representen el 2,2% de la SAU de la comarca.

Referent a la ramaderia ecològica, només dues explotacions de Moià tenen vaquí de carn. D'aquestes una té 101 caps de bestiar ecològics (52 vedelles reproductores, 20 vedells d'engreix i 29 lactants) i l'altra en té 65 (35 vedelles reproductores, 20 vedells d'engreix, 5 de cria i 5 lactants), segons dades de 1997 del Consell Català de la Producció Agrària Ecològica. Val a dir que la ramaderia ecològica està molt poc implantada a Catalunya.

6.1.6 ELS PRODUCTES ALIMENTARIS DE QUALITAT

6.1.6.1 Denominació d'Origen Pla de Bages

La D.O. Pla de Bages, creada el 1995, és la més recent de les nou D.O. de vins de Catalunya. Ocupa una extensió de conreu de 490 ha (el 0,69% del sòl català que produeix sota una D.O.) i té una producció anual mitjana de 12.500 Hl (el 0,45% de la producció catalana sota una D.O.)²⁴. La zona de producció dels vins emparats per la Denominació està constituïda per terrenys d'Artés, Avinyó, Balsareny, Calders, Callús, Cardona, Castellfollit del Boix, Castellgalí, Castelnou de Bages, Fonollosa, Manresa, Monistrol de Calders, Navarcles, Navàs, Rajadell, Sallent, Sant Fruitós de Bages, Sant Joan de Vilatorrada, Sant Salvador de Guardiola, Santpedor i Santa Maria d'Oló. Els cellers agrupats sota la Denominació són set.

El rigor del clima del Pla de Bages, la seva escassa pluviometria i els seus sòls pobres i ondulats determinen uns rendiments del raïm més aviat curts, però els confereixen una excepcional qualitat. Així, es considera que aquesta zona és molt bona per als vins negres i bona per als blancs. Concretament, l'elaboració de vins protegits es realitza amb raïm de les varietats de macabeu, parellada, picapoll i chardonay per als vins blancs i amb raïm de les varietats de sumoll, garnatxa negra, ull de llebre, merlot i cabernet sauvignon per als vins negres i rosats. D'aquestes varietats destaca el picapoll, una varietat autòctona de la comarca - la zona del Bages és dels únics llocs d'Espanya on s'ha conreat amb èxit - que proporciona vins afruitats amb bon aroma, esplèndida textura i personalitat.

6.1.6.2 Denominacions Comarcals de Productes Alimentaris

A la comarca existeixen dues Denominacions Comarcals de Productes Alimentaris: les mongetes de Castellfollit del Boix i el mató i formatge fresc del Bages.

El conreu de les mongetes de Castellfollit, arribades a aquesta població directament d'Amèrica el segle XVIII, s'ha vist afavorit per la seva situació (700 m d'alçada, terrenys llimosos, rics en calç i clima càlid) que ha originat un producte d'una gran qualitat. D'altra banda el mató i el formatge fresc, amb productors repartits pels municipis de Sant Vicenç de Castellet, Castellbell i el Vilar, Viladordis (Manresa), Marganell, Moià, Santa Maria d'Oló i Sant Joan de Vilatorrada, són productes típics i tradicionals de la comarca, especialment coneguts per la seva venda a la plaça del monestir de Montserrat.

²⁴ Font: Interceller ciberespai vitivinícola català. [Http://www.interceller.com](http://www.interceller.com).

Aquestes denominacions comarcals, però, actualment no són acceptades per la Unió Europea, que només reconeix dos tipus de distintius d'un producte pel seu origen: la Denominació d'Origen Protegida i la Indicació Geogràfica Protegida.

6.1.7 LA FORMACIÓ I RECICLATGE DELS AGRICULTORS. L'ASSESSORAMENT TÈCNIC

L'Escola de Capacitació Agrària de Manresa, pertanyent a la xarxa d'Escoles del Servei de Capacitació Agrària del DARP i especialitzada en agricultura ecològica, és el centre que assumeix les funcions de formació i reciclatge d'agricultors i ramaders. Imparteix un cicle formatiu de grau mitjà i organitza cursos de formació (sobre agricultura ecològica i energies renovables, agroturisme, incorporació de dones pageses a l'empresa agrària, etc.). L'escola disposa d'una finca (Can Poc-Oli) per a tasques d'experimentació i per a les pràctiques dels alumnes. Té uns 35 alumnes en el cicle formatiu de grau mitjà i uns 500 alumnes de formació d'adults. De forma aproximada, un 10% dels alumnes són del municipi de Manresa, un 60% són de la comarca, un 30% són catalans i un 10% són de fora de Catalunya. L'escola manté una col·laboració permanent amb diversos organismes i entitats (DARP, Unió de Pagesos, Universitat de Lleida...) per temes relacionats amb el desenvolupament i millora de l'activitat professional i la qualitat de vida del món rural i participa en diferents projectes d'investigació (actualment, per exemple, participa en el programa europeu de "formació de formadors en el desenvolupament sostenible agrícola i rural").

El Servei d'Assessorament a l'Empresa Agrària (SAEMA) de l'oficina comarcal del DARP és l'òrgan oficial que assumeix les funcions d'assessorament a l'agricultor i ramader, en altres temps assumides pel Servei d'Extensió Agrària. Actualment, però, els tràmits administratius absorbeixen el servei de manera que l'assessorament, més econòmic que no tècnic (per les subvencions), representa només el 20% del seu treball (aproximadament). Des del mateix DARP s'organitzen anualment jornades pels agricultors i ramaders, algunes de les quals tracten temes relacionats amb la producció agrària sostenible. El grau de participació en aquestes jornades, però, és molt baix.

L'assessorament més tècnic (control de les plagues i males herbes, de les malalties del bestiar, ús d'adobs químics, etc.) generalment va a càrrec dels distribuïdors de productes agroquímics i dels veterinaris particulars.

6.1.8 ELS AJUTS AGRARIS

Els ajuts més importants de què disposen els pagesos són les subvencions per conreus herbacis i les primes ramaderes que la Unió Europea dona des de 1992²⁵. El 1996 aquests ajuts sumaren un total de 794.800.000 ptes al Bages²⁶. Per al foment de l'agricultura ecològica també es donen subvencions provinents de fons europeus.

Altres ajuts a destacar destinats als agricultors són els de modernització, que es basen en préstecs amb el tipus d'interès subvencionat. Aquests ajuts tenen dues línies principals: incorporació d'agricultors joves i plans de millora.

6.1.8.1 Subvencions per conreus herbacis

Es subvencionen els cereals, les oleaginoses, les proteaginoses, el blat de moro, les lleguminoses en gra i el lli no tèxtil. La magnitud de la subvenció depèn del règim al que s'aculli l'agricultor: general o simplificat. Si s'acull al règim general les subvencions per oleaginoses, proteaginoses i lli no tèxtil són majors, però està obligat a deixar en guaret una part de les terres (retirada obligatòria de terres que també es subvenciona). Només el petit productor (menys de 92 tones) no està obligat a retirar el 5% de la superfície de conreus herbacis més lli no tèxtil, si s'acull al sistema simplificat.

El valor de la subvenció el 1998 oscil·la entre els 54,34 ecus/tona i els 94,24 ecus/tona²⁷. La subvenció mínima que es dona al Bages és de 28.791 ptes/ha (pel cereal i per pràcticament tots els cultius herbacis de secà en règim simplificat) i la màxima és de 71.776 ptes/ha (per les oleaginoses en regadiu). Per les oleaginoses de secà, per exemple, la subvenció és de 49.931 ptes/ha. Dins aquest grup hi trobem el girasol, sovint plantat per cobrar l'ajut sense que després sigui collit (a no ser que la pluviometria dels mesos previs a la recol·lecció hagi sigut suficient per fer créixer el cultiu adequadament).

6.1.8.2 Primes ramaderes

Es subvencionen les ovelles (16,446 ecus/cap el 1998), les cabres (13,157 ecus/cap), les

²⁵ Totes les informacions relatives a les subvencions de la UE han estat facilitades per l'oficina comarcal del DARP. Val a dir que des de 1992 aquest tipus d'ajut no ha variat massa (s'ha incrementat una mica en els darrers anys).

²⁶ Aquesta xifra no inclou les subvencions per lli i cànem.

²⁷ La cotització de l'ecu pels ajuts dels conreus herbacis és de 165,571 ptes.

vaques alletants (183,57 ecus/cap) i els vedells (144,38 ecus/cap)²⁸. Per la sol·licitud de les primes per vaques i vedells es requereix disposar de com a mínim 1ha farratgera per cada 2 UR²⁹. Ara bé, si l'explotació es troba en un municipi de muntanya³⁰ o la densitat ramadera és inferior a 1,4 UR/ha es paga una prima complementària. Si la densitat és inferior a 1UR/ha la prima complementària és d'un import superior. Aquestes primes es donen també per les ovelles i cabres. Ara bé, la subvenció ordinària per oví i cabrum no requereix un mínim d'hectàrees farratgeres en aquells casos en què no es disposa de cap altre tipus de bestiar.

Més concretament, al Bages es paguen 36.225 ptes/ha per les ovelles, 28.980 ptes/ha per les cabres, 60.651 ptes/ha per les vaques alletants i 79.504 ptes/ha pels vedells. Aquests diners per hectàrea augmenten amb l'extensificació de l'oví i el cabrum i disminueixen pel boví.

6.1.8.3 Ajuts per al foment de la producció agrària ecològica

Per beneficiar-se d'aquests ajuts³¹ és imprescindible que l'explotació agrària estigui inscrita en el Consell Català de Producció Agrària Ecològica i que es subscriguin una sèrie de compromisos inherents a aquest tipus de producció (incrementar o mantenir la fertilitat de la terra mitjançant el conreu de lleguminoses, adobs verds i adobs orgànics, utilitzar únicament els fertilitzants i productes destinats al control de les plagues i malalties els productes autoritzats per l'agricultura ecològica...)

Els ajuts, que es donen durant 5 anys, consisteixen en primes anuals que es fixen en funció del tipus i la superfície mínima de cultius. Així, per exemple, pels conreus herbacis de secà es dona una prima màxima de 20.000 ptes/ha (amb una superfície mínima de 2ha).

Altres conreus subvencionats - amb una superfície mínima de cultiu que oscil·la entre les 0,25 i les 5 ha – són: herbacis de regadiu (prima màxima de 25.000 ptes/ha), hortícoles (40.000 ptes/ha), hivernacle i conreu sota plàstic (75.000 ptes/ha), oliveres i vinya (45.000 ptes/ha), fruiters de secà (35.000 ptes/ha), fruiters de regadiu (60.000 ptes/ha) i pastures i prats (15.000 ptes/ha).

²⁸ La cotització de l'ecu per les primes ramaderes és de 165,198 ptes.

²⁹ Les hectàrees farratgeres no han de ser necessàriament farratges; poden ser també cultius herbacis com els cereals. El requeriment d'aquesta superfície mínima de farratge (o semblant) per la sol·licitud de la prima ramadera fa que alguns ramaders declarin com a tals terres molt allunyades de l'explotació (localitzades a la Vall d'Aran, per exemple), que en cap moment seran utilitzades per l'alimentació del bestiar. Aquest tipus "d'infracció" s'està començant a controlar.

³⁰ Els municipis de muntanya del Bages són Aguilar de Segarra, Castellfollit del Boix, L'Estany, Mura, Moià, Sant Feliu Sasserra, Sant Mateu de Bages i Talamanca.

³¹ Aquests ajuts es concreten a l'Ordre de 25 de febrer de 1998, per la qual s'estableix un règim d'ajuts per al foment de la producció agrària ecològica (DOGC

Per a les superfícies ja dedicades a l'agricultura ecològica l'ajut màxim a percebre durant els cinc anys de compromís és del 60% de les primes màximes establertes. Per a les superfícies que es dediquen a l'agricultura ecològica per primer cops s'abona un 100% de la prima el primer any, el 80% el segon any i el 60% els tres darrers anys. Si el titular de l'explotació exerceix l'activitat com a agricultor a títol principal, els ajuts es poden incrementar en un 20% acumulatiu (sense ultrapassar les quantitats màximes fixades).

A la comarca sis explotacions s'han acollit a aquests ajuts el 1998.

6.2 DIAGNOSI

6.2.1 PÈRDUA DE POBLACIÓ OCUPADA EN EL SECTOR AGRÍCOLA I ENVELLIMENT D'AQUEST COL·LECTIU

L'anàlisi de l'evolució de la població ocupada en el sector agrícola i de la seva distribució per edats constata que a la comarca cada vegada hi ha menys pagesos i que ens trobem davant un col·lectiu força envellit. Concretament, entre 1981 i 1996 la població ocupada en el sector disminuï en 621 actius (un 30%). Tenint en compte que és en els darrers anys quan aquesta reducció ha esdevingut més important (entre 1991 i 1996, 355 treballadors deixaren l'agricultura) les expectatives de que aquesta tendència s'aturi o s'inverteixi a curt i mitjà termini són mínimes.

La gran dedicació que requereix la professió, juntament amb la irregularitat de les collites, la inestabilitat dels preus del mercat i la creixent complexitat de l'activitat (tècnica i econòmica) són els principals factors causants d'aquesta situació. Un altre factor que contribueix a la pèrdua de població agrícola, especialment la de Manresa i la seva rodalia, és la pressió urbanística. Per una banda, aquesta pressió es tradueix directament en una pèrdua i fragmentació de la superfície agrícola i, per l'altra, en un rebuig social cap unes granges que generen molèsties per la població.

Actualment, els joves que s'inicien en l'activitat agrícola ho acostumen a fer per continuar amb l'explotació familiar. El preu del sòl i l'elevada inversió de capital i treball que requereix un conreu o una granja, juntament amb els factors anteriorment comentats, desencoratgen a qualsevol persona que es vulgui introduir al sector sense disposar d'uns terrenys o granges de

la família. D'altra banda, l'atractiu del mode de vida urbà fa que molts joves no donin continuïtat a l'empresa agrària familiar.

Malgrat la poca importància del sector primari (en relació als sectors secundari i terciari) quant a població ocupada i PIB generat, el manteniment de l'agricultura contribueix positivament a la diversificació econòmica i cultural a la comarca. D'altra banda, la figura de l'agricultor ha estat, i serà, clau en la gestió i conservació dels espais rurals

Caldria afegir que una població agrària envellida (el 40,6% de la població ocupada en el sector té més de 50 anys) és també un obstacle a l'hora de reconduir l'agricultura convencional cap a una de més sostenible. La millor formació dels col·lectius més joves, però, genera certes expectatives de progrés cap a la sostenibilitat.

6.2.2 PES IMPORTANT DE LES SUBVENCIONS EN ELS INGRESSOS DELS AGRICULTORS I RAMADERS EN UN MARC DE CRISI SECTORIAL. L'ENFORTIMENT DELS GRANS PRODUCTORS DAVANT D'UNS PETITS PRODUCTORS CADA VEGADA MÉS FEBLES

La professió de l'agricultor requereix una gran dedicació: la jornada laboral del pagès supera de llarg les 8 hores, hores que generalment no es veuen compensades des del punt de vista econòmic quant a la relació diners/hora. D'altra banda, la producció agrícola està a mercè de les condicions climatològiques: de la mateixa manera que la bona climatologia d'un any pot generar una collita abundant, les pedregades, glaçades o sequera d'un altre poden malmetre i reduir de forma important la producció. I a tot això encara cal afegir la inestabilitat dels preus de mercat, que pot fer, per exemple, que un ramader hagi de vendre el porc engreixat a un preu un 50% inferior al de 4 mesos abans, amb la qual cosa pot tenir importants pèrdues econòmiques, pèrdues que per alguns pagesos es sumen a l'endeutament derivat de la compra d'una costosa, però imprescindible, maquinària. A més, dins el marc comunitari, cal considerar que les principals produccions comarcals (porquí, cereals, boví i aviram) estan en el sector dels mercats saturats amb produccions excedentàries.

En aquest context de crisi sectorial, les subvencions prenen una dimensió important. Concretament per la comarca del Bages les subvencions pels conreus herbacis i les primes ramaderes de la Unió Europea (el volum més gran d'ajudes a l'agricultor i el ramader), representen el 16,7% del PIB agrari, convertint-se en un element important per a la sostenibilitat econòmica de moltes explotacions que, de per si, resulten poc rendibles. Paradoxalment, però, són les grans empreses (les més rendibles econòmicament), les que més

es beneficien dels ajuts, que tal i com estan plantejats no tenen en compte les rendes dels agricultors.

Així doncs, en aquest context de crisi i en un marc de globalització de l'economia, les petites explotacions lluiten per la supervivència, mentre que les grans explotacions (més competitives) es van enfortint.

6.2.3 CONSIDERACIÓ DEL PAPER DE LA DONA EN L'EXPLORACIÓ FAMILIAR AGRÀRIA

Tradicionalment la dona ha jugat un paper molt important en el món rural, tot i que sovint no ha estat prou reconegut. Certament, la dedicació de la dona a la collita sempre que ha calgut, a l'hort, al bestiar petit, i més darrerament al treball a domicili (sovint en el sector de l'economia informal) i a la mateixa administració financera - a part de la seva dedicació a les feines de la llar - ha generat unes rendes en espècie, ha estalviat uns sous i n'ha aportat uns altres que han fet possible el manteniment de moltes explotacions familiars.

Actualment, i davant el procés de reestructuració del món rural que estem vivint, a nivell europeu i mundial existeix una creixent acceptació de la idea que la creativitat de la dona i la seva capacitat per a la innovació i el desenvolupament s'han d'expressar al màxim per a contribuir al desenvolupament d'una societat equilibrada. De fet, moltes de les idees imaginatives per diversificar les activitats agrícoles procedeixen de les dones i, sovint, són aquestes les que estan millor situades per aportar ingressos extres a través del treball fora de l'agricultura. L'exemple més evident d'això és que al Bages (com a la resta d'Espanya) la dona ha assumit en la majoria dels casos el protagonisme en les activitats de turisme rural, nascut recentment com a complement a l'agricultura. Aquesta activitat, que moltes dones veuen com una extensió del tradicional treball domèstic, no només representa una ajuda a l'economia familiar, sinó que també fa més visible el treball de la dona i li dona un paper més decisiu en la presa de decisions a nivell d'explotació familiar.

6.2.4 PROGRESSIVA DISMINUCIÓ DE LA SUPERFÍCIE AGRÍCOLA UTILITZADA

La Superfície Agrícola Utilitzada (SAU) ha vist reduïda la seva extensió al llarg de les darreres dècades. Una primera causa d'aquesta reducció cal buscar-la en l'abandonament dels terrenys amb fort pendent, les parcel·les massa petites o allunyades i, en general, els terrenys de difícil accés per la maquinària. El resultat ha sigut un augment de la massa forestal.

Una segona causa de la reducció de la SAU és l'ocupació d'aquests terrenys per part d'infraestructures viàries, polígons industrials, edificis de serveis o processos d'urbanització. En els municipis de la corona de Manresa, on s'està concentrant la major part del creixement demogràfic de la comarca, és on més palesa es fa aquesta situació. És precisament en aquests municipis on l'espai rural apareix com a element clau en l'ordenació del territori. La seva conservació té un important valor estratègic en l'estructuració dels diferents nuclis urbans. Sens dubte, que Manresa i la seva rodalia es converteixin o no en una conurbació semblant a la de Barcelona i la seva àrea metropolitana depèn del manteniment dels espais agrícoles que actualment encara separen les poblacions.

6.2.5 UN MONOCULTIU DE CEREAL DE SECÀ. UNS CULTIUS LLENYOSOS I UN REGADIU MINORITARIS

El paisatge rural de la comarca està dominat pels camps de cereal de secà, especialment pels camps d'ordi. Tenint en compte que aquest conreu ocupa el 73% de la SAU pràcticament podem parlar d'un monocultiu cerealícola a la comarca. El fet de ser el cereal d'hivern gairebé l'únic conreu mínimament segur en les terres de secà explica, en part, la seva importància. El requeriment d'ordi, i en menor mesura de blat i altres cereals, del pinso que ha d'alimentar una ramaderia intensiva en expansió és un altre factor que, sens dubte, en propicia el cultiu.

La monotonia del cereal de secà es trenca al municipi de Manresa, on el pas de la Sèquia ha possibilitat l'existència d'una àmplia zona de regadiu, que es localitza principalment a Viladordis i el Poal, dos barris amb una llarga tradició hortícola que abasteixen de productes locals la capital de la comarca. El creixement urbà i la construcció d'infraestructures de les darreres dècades han provocat la reducció i fragmentació d'aquestes zones, fent-les més fràgils des d'un punt de vista territorial i econòmic. La conservació d'aquestes zones de regadiu - les de Manresa però també les de la resta de municipis del Bages - és important pel seu valor econòmic, paisatgístic, cultural i educatiu.

Malgrat la producció de productes hortícoles pugui ser baixa, l'existència d'un consum local d'aquests resulta positiva des del punt de vista ambiental i social (per la seva funció d'autoabastament). Caldria incidir, però, en la qualitat d'aquests productes, que sovint es fan créixer amb aigua contaminada i amb l'aplicació de grans dosis de productes agroquímics. D'altra banda, l'existència d'una horta marginal en alguns municipis requereix un procés d'ordenació i millora.

Un altre element que trenca una mica el monocultiu del cereal i que, per tant, es interessant que és mantingui, és el conreu de llenyosos, especialment el conreu de la vinya al Pla de

Bages (del qual parlarem en el proper punt per la seva qualitat). També val la pena conservar el conreu dels arbres de fruita dolça, així com també el conreu dels arbres de fruita seca (sobretot ametllers) i les oliveres, que actualment es manté en alguns marges de camps com a activitat complementària al conreu del cereal, generalment per a l'autoconsum. La conservació dels llenyosos no només és positiva de cara a mantenir una activitat tradicional de la comarca i a aconseguir una certa diversificació econòmica en el treball de la terra, sinó que també resulta positiva des d'un punt de vista més ambiental. Per una banda la diversificació de conreus disminueix la incidència de les plagues i afavoreix la biodiversitat i, per l'altra, la presència de cultius llenyosos (o de cultius herbacis que encara estan verds a l'estiu) a la vora dels boscos minimitza el risc de declaració i propagació d'incendis forestals.

6.2.6 UNA PRODUCCIÓ VITIVINÍCOLA DE QUALITAT

Enfront el domini del cereal amb uns rendiments baixos a la comarca, la producció vitivinícola, que es destaca per la seva qualitat i la bona sortida dels seus productes, genera certes expectatives. Amb 20.166 ha el cereal representa el 16,5% del PIB agrari, la qual cosa equival a unes 34.000 ptes/ha. Per la seva banda, la vinya, amb 616 ha, representa el 2% del PIB agrari, és a dir que aporta al PIB unes 154.800 ptes/ha, un valor relatiu que gairebé quadruplica el del cereal.

La Denominació d'Origen Pla de Bages ha contribuït a la conservació de certes varietats de raïm pròpies de la terra, com el picapoll, però també ha servit per impulsar una activitat tradicional de la comarca encapçalada per explotacions i cooperatives locals. La D.O. Pla de Bages consolida una tradició agrícola mil·lenària³²; és un reconeixement a una trajectòria històrica, a l'evolució vitícola i tecnològica de les vinyes i els cellers. És també una oportunitat per ampliar vendes i obrir nous mercats i una bona eina per a donar a conèixer la comarca.

Malgrat l'èxit de la producció vitivinícola de qualitat, la seva expansió està limitada, en part, per la prohibició de la Unió Europea de plantar nous ceps a no ser que es tracti de substituir-ne de vells per a rejuvenir la plantació (el pagès té 7 anys de temps per fer-ho).

La inclusió de la zona d'Artés a l'àrea de denominació del Cava també ha servit per impulsar aquest producte, però ha generat alguna incongruència al no permetre's la utilització d'aquesta denominació al mateix producte elaborat a Sant Fruitós de Bages o a qualsevol altre municipi del Pla de Bages amb uns sòls i uns ceps d'unes característiques similars.

³² Documents històrics del segle X certifiquen el predomini del conreu de la vinya i la producció de vi entre les activitats agràries de la comarca.

6.2.7 UNA CLARA TENDÈNCIA DEL SECTOR PRIMARI CAP A L'ESPECIALITZACIÓ RAMADERA DE TIPUS INTENSIU. UNS CICLES DE NUTRIENTS I DE PRODUCCIÓ CADA VEGADA MENYS TANCATS

El sector primari del Bages està clarament especialitzat en la ramaderia intensiva, sobretot en el porc d'engreix. Concretament, un 95% de les Unitats Ramaderes (UR) de la comarca estan estabulades. En règim extensiu només hi trobem el 5% restant, que comprèn les vaques de carn (localitzades principalment a Moià), les ovelles (a Sallent, Manresa i Avinyó sobretot) i les cabres (a Santa Maria d'Oló i Manresa especialment).

Aquesta creixent especialització ramadera intensiva porta associada una també creixent desintegració entre l'agricultura i la ramaderia. Tenint en compte l'elevat nombre de caps de bestiar existent a la comarca en relació a la SAU i que molt sovint la propietat de la terra no està a les mans de les grans granges, cada vegada ens allunyem més del cicle tancat de producció i de nutrients. Concretament, al Bages trobem 5,73 UR per hectàrea de conreu dedicada als cereals o farratges, una xifra que gairebé triplica les 2 UR que es calcula que una hectàrea de conreu pot suportar (pel subministre d'aliments). Per posar un exemple il·lustratiu, només per produir l'ordi del pinso amb el què s'alimenten els porcs d'engreix de la comarca es requeririen unes 26.000 ha de conreu (actualment la superfície dedicada al cereal és de 20.166 ha). És evident, doncs, que l'alimentació de tot el bestiar de la comarca requereix de la importació d'una important quantitat de pinso i productes per elaborar-lo.

El trencament del lligam entre la ramaderia i la terra no només es fa patent en el tema de l'alimentació del bestiar, més fàcilment resoluble amb la importació dels aliments. El principal problema deriva de l'excés de residus ramaders que es genera, un excés difícil d'assimilar per la terra i que, en conseqüència, provoca problemes de contaminació.

La intensificació de la producció ramadera ha apropat molt aquesta activitat a una producció industrial. La necessitat d'augmentar la productivitat ha portat a la concentració massiva d'animals en espais molt reduïts.

Tenint en compte tot això, la ramaderia extensiva (o semi-extensiva) – més lligada a la terra – és més sostenible que la ramaderia intensiva dominant. La pastura de les vaques de carn és especialment interessant per a la neteja del sotabosc (reducció del material combustible) i per a rendibilitzar més l'explotació forestal. La pastura de l'oví i el cabrum és positiva sempre i quan es faci per sota la capacitat de càrrega del sòl i la vegetació.

6.2.8 CREIXENT COMPLEXITAT I GLOBALITZACIÓ DE L'ACTIVITAT AGRÀRIA. UNA DEPENDÈNCIA D'INPUTS EXTERIORS A L'EXPLOTACIÓ CADA VEGADA MAJOR

La intensa mecanització, la utilització de fertilitzants químics, plaguicides i herbicides, la industrialització de l'agricultura i la ramaderia... tots aquests canvis introduïts a partir de la Revolució Verda han permès augmentar molt la productivitat, però a la vegada han augmentat també la complexitat de l'activitat. Actualment un agricultor ha de disposar i conèixer el funcionament d'una sofisticada i costosa maquinària, que en part només utilitzarà en determinades èpoques de l'any. Un agricultor ha de conèixer i saber aplicar els productes agroquímics que requereix el cultiu, ha de saber tramitar la documentació i complir tots els requisits que li demanen per a la sol·licitud de subvencions i altres ajuts... Cada vegada ha d'estar més capacitat i necessita més informació, tant econòmica com tècnica, si vol rendibilitzar la seva explotació. En el marc de la globalització de l'economia, la lògica de mercat imperant només permet la supervivència de les explotacions competitives.

D'altra banda, i en aquest marc de globalització, la dependència d'inputs exteriors a l'explotació és creixent. Pel cultiu del cereal, per exemple, les llavors utilitzades solen tenir un origen francès, la fabricació del pinso utilitza una soja que prové d'Estats Units, els agroquímics utilitzats provenen de grans cases comercials exteses per tot el món...

6.2.9 UNA ESCOLA DE CAPACITACIÓ AGRÀRIA A MANRESA, ESPECIALITZADA EN AGRICULTURA ECOLÒGICA, POC POTENCIADA

La formació professional dels joves pagesos és fonamental, com també ho és l'actualització constant i continuada de l'agricultor que treballa a diari la seva explotació. En aquest context, l'Escola Agrària de Manresa està realitzant una tasca molt valuosa, que caldria potenciar molt més, sobretot tenint en compte que és la única escola agrària gratuïta de la província de Barcelona i que és de les poques de l'Estat Espanyol especialitzades en agricultura ecològica.

6.2.10 EL PREDOMINI DE L'AGRICULTURA I RAMADERIA CONVENCIONAL DAVANT UNA PRODUCCIÓ AGRÀRIA ECOLÒGICA INCIPIENT

S'entén com a producció agrària ecològica el sistema de producció i elaboració de productes agroalimentaris l'objectiu fonamental del qual constitueix en l'obtenció d'aliments de màxima qualitat respectant el medi ambient i conservant la fertilitat del sòl, mitjançant una òptima

utilització dels recursos i sense emprar productes químics de síntesi³³.

La producció agrària convencional es caracteritza per la prioritització del criteri de productivitat, pel predomini del monocreu en el temps i en l'espai, la utilització a gran escala de fertilitzants químics (a més dels orgànics), per l'ús intensiu i creixent de fitosanitaris, per la simplificació de la biodiversitat i l'ús de llavors selectes al·lòctones i per una ramaderia establada o sense terra. La producció ecològica dóna alternatives menys impactants a aquests criteris productius.

Actualment l'agricultura ecològica (coneguda també com a agricultura biològica, orgànica o biodinàmica) està poc implantada a la comarca. La superfície de conreu dedicada a aquest tipus de producció és de 590 ha, la qual cosa representa el 2,2% de la SAU. En el context de Catalunya, la superfície bagenca dedicada a l'agricultura ecològica representa el 8%. Malgrat al nostre país el sector és encara molt petit, (sobretot si ho comparem amb països com França, Alemanya, el Regne Unit o Dinamarca, on la producció i el consum de productes ecològics és important) està experimentant un creixement que contrasta amb el pessimisme i l'abandonament de terres de la resta de sectors agrícoles. Tenint en compte que el consumidor cada vegada valora més la qualitat dels productes i està més disposat a pagar per aquesta qualitat, el sector agrari ecològic té bones perspectives de futur.

El sector de la ramaderia ecològica és per ara el que més lentament avança a la comarca i a la resta de Catalunya. De les 8 explotacions bagenques dedicades a la producció agrària ecològica, només dues tenen bestiar ecològic (vaquí de carn).

El principal problema al que s'enfronta la producció ecològica es deriva de la comercialització del producte, ja que en aquests moments no existeix una xarxa de distribució i comercialització estructurada a la comarca (ni a la resta del país). D'altra banda, l'aspecte sovint "menys atractiu" dels productes ecològics, juntament amb la seva estacionalitat, són factors que dificulten una comercialització "viciada" pel mercat convencional (que subministra productes atractius a la vista i fora de temporada).

Un problema important és el desconeixement i la confusió del consumidor davant la producció agrària ecològica, sovint associada a uns ideals "utòpics". La majoria de persones no coneixen els distintius oficials que acrediten la qualitat d'aquests productes i, encara menys, coneixen les seves característiques diferencials.

³³ Definició estreta del Quadern de normes tècniques de producció agrària ecològica elaborat pel Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca i el Consell català de la Producció Agrària Ecològica.

6.2.11 ÚS INTENSIU I CREIXENT DELS PLAGUICIDES I HERBICIDES. ABÚS I MALA UTILITZACIÓ D'AQUESTS PRODUCTES EN EL SECTOR HORTÍCOLA

L'agricultura convencional està íntimament lligada a l'ús de fitosanitaris. El monocultiu i la falta d'una rotació de conreus adequada afavoreix el desenvolupament i propagació de les plagues i adventícies (males herbes) i, per tant, és el principal factor causant de la dependència de l'agricultura envers aquests productes.

El sector hortícola de la comarca és el més intensiu en l'ús de fitosanitaris i, en general, el que presenta un major descontrol en la seva aplicació. Hi ha una tendència a augmentar sistemàticament la dosi aplicada del producte ("perquè sigui més efectiu") i a no respectar els terminis de seguretat. Caldria incidir, doncs, en la conscienciació i formació dels agricultors d'aquest sector.

En altres sectors els fitosanitaris, tot i que també s'usen intensivament, s'apliquen d'una forma molt més correcta; d'altra manera el propi conreu en sortiria perjudicat. Pel cas de la vinya, per exemple, l'aplicació de fungicides ha de respectar molt el termini de seguretat per no interferir en la fermentació del vi. Pel cas dels cereals, si l'aplicació d'herbicides no es fa en la dosi i el moment adequat el cultiu pot resultar-ne greument afectat.

Finalment caldria apuntar un altre problema relacionat amb l'ús de fitosanitaris: la contaminació del medi per la seva incorrecta aplicació o per l'abandonament dels residus d'envasos d'aquests productes a les vores dels camins i corrents fluvials, marges dels camps i horts....

6.2.12 INTRUSISME I ABANDONAMENT DELS CAMINS RAMADERS

El declivi de la transhumància i el menor ús de les vies pecuàries ha conduït cap a l'intrusisme i abandonament d'aquestes. La presència d'obstacles (especialment carreteres) ha comportat la pèrdua de drets de pas. En front aquesta situació, la recuperació dels camins ramaders és interessant, i no només pel servei que presten a la cabana ramadera en règim extensiu (ajudant a la seva pervivència), per l'aprofitament dels recursos pasturables infrautilitzats i per a la preservació de races autòctones de bestiar, sinó també per la seva funció de corredor biològic i pel seu valor cultural. La seva conservació i restauració és també interessant des del punt de vista social, ja que l'ús ramader és compatible amb activitats com la passejada, el senderisme, les marxes a cavall i la circulació de trànsit motoritzat que respecti la prioritat del trànsit ramader. En la prevenció i lluita contra el foc, els camins ramaders poden esdevenir bons

tallafocs.

6.2.13 EXCEDENT DE RESIDUS RAMADERS. NITRATS A LES AIGÜES SUBTERRÀNIES

L'elevat nombre de caps de bestiar en relació a la SAU ha generat un excés de residus ramaders que el sòl no pot assimilar com a adob orgànic. La sobrefertilització dels camps amb aquests residus sobrants ja ha provocat problemes de contaminació de les aigües subterrànies per la lixiviació de l'excés de nitrogen soluble no utilitzat pel cultiu. Concretament, i tal i com es constata a l'apartat 3.1.2.2.1 de recursos hidràulics, s'han mostrejat diversos pous amb una concentració de nitrats força superior als 50 mg/l admissibles per la "Reglamentación Técnico-Sanitaria para el abastecimiento y control de calidad de las aguas potables de consumo público" (BOE 20/9/90). S'ha demostrat que concentracions superiors a aquest valor poden ocasionar problemes de salut a les persones i al bestiar per la reducció del nitrat a nitrit. Aquest segon compost té la capacitat d'unir-se a l'hemoglobina bloquejant la seva capacitat d'unió amb l'oxigen i, per tant, pot provocar l'aparició de metahemoglobinosi a la sang i dificultat de transport d'oxigen, un problema que sol afectar més als nadons³⁴ originant el què es coneix com a síndrome del nen blau. D'altra banda, els nitrits poden interaccionar amb amines donant lloc a les nitrosamines, uns compostos molt làbils però demostradament carcinògens.

Un altre impacte que genera l'aplicació de residus ramaders al sòl és la contaminació bacteriològica de les aigües subterrànies. La contaminació de les aigües subterrànies, i també de les aigües superficials i del sòl, es dona també en les instal·lacions d'emmagatzematge dels residus ramaders on no s'han pres mesures de seguretat (impermeabilització i recollida dels lixiviats).

La importància d'aquests problemes fa que siguin àmpliament tractats en l'apartat 12.4 de gestió de residus ramaders.

³⁴ La reducció del nitrat a nitrit a l'estómac d'un adult és inhibida pel pH. Aquesta inhibició, però, pot no donar-se en l'estómac d'un nadó, on el pH encara no està ben regulat.

6.2.14 LA PÈRDUA DE FERTILITAT DEL SÒL I L'EROSIÓ, UN PROBLEMA LATENT

Els problemes de pèrdua de fertilitat del sòl i erosió, tot i no ser greus, són presents a la comarca, especialment en les parcel·les amb pendents pronunciats, les parcel·les on no es practica una rotació de conreus adequada i les que només són adobades amb fertilitzants químics. En els darrers casos el resultat és un progressiu empobriment del sòl en matèria orgànica i, consegüentment, una pèrdua d'estructura que facilita els processos erosius. Aquests problemes afecten aproximadament el 40% de la SAU.

6.2.15 LA BAIXA DIVERSITAT DE PLANTES CONREADES I LA PÈRDUA DE VARIETATS AUTÒCTONES. LA DISMINUCIÓ DE LA BIODIVERSITAT SILVESTRE

L'agricultura de la comarca es basa en el cultiu de molt poques plantes (recordem que el 73% de la SAU es dedica al cereal). Però no només ens trobem davant una baixa diversitat d'espècies conreades, sinó que les varietats que s'utilitzen dins una mateixa espècie són també molt poques i, a més, generalment són al·lòctones. La prioritització del criteri de productivitat que caracteritza l'agricultura convencional ha portat a l'ús de llavors selectes i a l'abandonament de la majoria d'espècies i varietats tradicionalment conreades al Bages (i al planeta en general). Actualment, per exemple, en el conreu de cereals de la comarca es calcula que aproximadament el 90% de les poques varietats de llavors utilitzades provenen de l'estranger, la major part de França. En els altres sectors la situació és similar. El tomàquet esquena verd, la varietat de raïm picapoll i la mongeta de Castellfollit són algunes de les poques varietats autòctones que encara es conserven.

La disminució de la biodiversitat silvestre és també una de les conseqüències de la intensificació de l'agricultura. La supressió de marges i la homogeneïtzació del paisatge (monocultiu de cereal) ha reduït la diversitat d'hàbitats per acollir la fauna.

La simplificació de la biodiversitat dels sistemes agrícoles convencionals genera una inestabilitat que es manifesta a través de l'empitjorament de la majoria dels problemes associats a aquests sistemes: plagues, pèrdua de fertilitat, erosió, uniformitat genètica... Així, per a la sostenibilitat del sistema agrícola el manteniment de la biodiversitat pren una gran importància. El reciclat de nutrients, el control del microclima local, la disminució dels organismes plaga, l'eliminació de determinats contaminants, la conservació del sòl i l'aigua, la provisió de la base genètica de plantes i animals, etc., són algunes de les funcions i conseqüències del manteniment i increment de la diversitat agrícola.

6.3 OBJECTIUS

L'objectiu general és promoure el desenvolupament sostenible del medi rural, de manera que el potencial productiu del recurs agrícola es mantingui o s'incrementi al llarg del temps. Es tracta de fer ecològicament compatible l'activitat agrària, però a la vegada es tracta d'aconseguir que aquesta sigui econòmicament viable i socialment equitativa.

6.3.1 FRENAR LA PÈRDUA DE POBLACIÓ OCUPADA EN EL SECTOR AGRÍCOLA I PROMOURE LA INCORPORACIÓ DE JOVES AGRICULTORS

Un objectiu primordial és mantenir i rejuvenir la població ocupada en l'agricultura, prioritzant la permanència de l'actual població i la seva descendència.

6.3.2 IMPULSAR UN DESENVOLUPAMENT RURAL INTEGRAT QUE CONTEMPLI EL PAPER DE LA DONA

Per frenar la pèrdua de població ocupada en el sector agrícola cal impulsar un desenvolupament rural integrat, és a dir, cal impulsar el desenvolupament de l'activitat agrícola, però també cal dotar les zones rurals amb els serveis, equipaments i infraestructures bàsiques i cal cercar activitats econòmiques afegides a la primària que permetin una perdurabilitat de les comunitats rurals en el temps gràcies a l'assoliment d'uns nivells de renda, benestar i igualtat de condicions, comparables a la resta de la societat. En el marc del desenvolupament rural integrat, les dones juguen un paper clau en el procés de regeneració econòmica, social i cultural del camp.

6.3.3 POTENCIAR EL DESENVOLUPAMENT ENDOGEN DEL MEDI RURAL

Cal potenciar el desenvolupament endogen del medi rural, és a dir, el desenvolupament protagonitzat per les persones més directament implicades. La pròpia comunitat rural, a través dels seus agents socials i convenientment recolzada per les administracions, és la que ha de impulsar un desenvolupament econòmic basat en els recursos locals infrautilitzats o infravalorats. Considerant que l'adopció de programes i accions de desenvolupament pensades des de fora han portat moltes iniciatives al fracàs, cal impulsar aquests processos des dels col·lectius més propers al territori. En un context rural on les diferències d'estrat social solen

ser petites i els llaços i interrelacions més fortes i tramades, això es presenta més factible que en altres contextos, sempre que comptem amb uns agents econòmics de base, uns polítics o líders locals o un moviment associatiu capaç de tirar-ho endavant. De ben segur que moltes zones rurals de la comarca reuneixen aquestes condicions. Per la seva banda, l'administració (DARP, Consell Comarcal, ajuntaments...) ha de facilitar els serveis de formació i gestió necessaris i subministrar les infraestructures adequades per impulsar aquest desenvolupament endogen.

6.3.4 MANTENIR L'EXPLOTACIÓ FAMILIAR AGRÀRIA I PROMOURE L'ASSOCIACIONISME

L'explotació familiar agrària, que fins fa poc ha estat l'estructura de gestió i explotació dominant i que la industrialització a gran escala de l'agricultura i sobretot de la ramaderia està posant en perill, s'enquadra perfectament en la idea de desenvolupament endogen, integrat i sostenible que defensa l'Agenda 21. Per tant, és molt important mantenir-la i modernitzar-la. A través de la diversificació de la producció i amb la promoció d'activitats que complementin la renda agrària i li donin una major estabilitat, cal invertir l'actual tendència d'integració d'aquestes petites explotacions en grans empreses productores de pinso, una integració sovint associada a uns elevats costos ambientals i socials.

En l'explotació familiar el fet de treballar per un mateix suposa una major motivació i realització personal i, en general, una major dedicació i bon desenvolupament de la feina. D'altra banda, l'existència de pluriactivitat, l'absència d'assalariats... i les sinèrgies que es produeixen entre els membres de la família, donen a l'explotació familiar agrària una flexibilitat que li permet resistir més les crisis i oscil·lacions del sector.

Ara bé, tenint en compte la creixent complexitat de l'activitat, els elevats costos de la maquinària, les necessitats d'assessorament econòmic i tècnic, etc., resulta convenient l'agrupació de les explotacions familiars en cooperatives. Per tant, cal fomentar l'associacionisme dels productors agraris en la fase de producció i també en la de comercialització. A la vegada, però, cal buscar solucions als principals problemes associats a les cooperatives, derivats principalment de la manca d'assoliment dels principis cooperatius per part dels socis i de la falta d'unes infraestructures àgils i adequades al moment competitiu actual (problemes de gerència amb visió empresarial, llibertat d'acció per actuar en moments determinats...).

6.3.5 PROTEGIR I ORDENAR L'ÚS AGRÍCOLA DEL TERRITORI

Tenint en compte la pèrdua de Superfície Agrícola Utilitzada experimentada en les darreres dècades i la pressió urbanística a la que està sotmesa, es fa necessària la protecció dels terrenys de major interès agrícola (per la seva qualitat o per la seva posició estratègica). La necessitat d'aquesta protecció es fa especialment patent al Pla de Bages, on la conservació dels espais agrícoles té un valor estratègic en la separació dels nuclis urbans i en la connexió d'espais naturals. La protecció i consolidació de l'espai rural és també clau en el manteniment de l'activitat agrícola, amb tot el que això suposa quant a diversificació econòmica i cultural i quant a gestió dels espais forestals.

Referent al subsector concret de l'horta, el seu manteniment resulta interessant pel subministre d'aliments frescos de consum propi o per la venda en mercats i establiments locals, per la seva funció recreativa i educativa, per la diversificació dels usos del sòl, per la seva rendibilitat econòmica (superior a la del secà), etc. La seva preservació, doncs, resulta positiva des del punt de vista social i ambiental. Ara bé, en alguns municipis del Bages, l'existència d'una horta marginal requereix d'un procés ordenador. Aquest tipus d'horta, que en molts casos està dins el domini públic hidràulic i és il·legal, sovint porta associada també problemes de sanejament, de risc per les persones i el medi ambient.

6.3.6 IMPULSAR LA QUALITAT DE LES PRODUCCIONS COMARCALS

Davant la poca rendibilitat del conreu del cereal dominant, la dificultat per competir amb l'elevada producció de països del centre i nord d'Europa, tenint en compte la creixent demanda de productes de qualitat per part del consumidor i les actuals tendències de la política agrària de la UE, cal impulsar la qualitat de les produccions comarcals i promocionar-les en els mercats interiors i exteriors. La creació de la Dominació d'Origen Pla de Bages ha representat un pas endavant en aquesta direcció pel sector vitivinícola. Les mongetes de Castellfollit, típiques de la comarca, podrien ser les següents en l'obtenció d'una Denominació d'Origen. Caldria estudiar quines són les possibilitats per altres sectors.

6.3.7 PROMOURE EL CONSUM DE PRODUCTES AUTÒCTONS I DE QUALITAT ECOLÒGICA

Cal fomentar el consum local de productes frescos i productes de la terra produïts a la comarca: fruites i verdures, fruits secs, oli d'oliva, vi... que l'oferta local podria estar en disposició de proporcionar en avantatge. Cal també promoure el consum de productes

ecològics, avui pràcticament inexistent. Aquesta promoció del consum ha d'anar lligada al foment de la seva producció.

6.3.8 FOMENTAR LES PRÀCTIQUES AGRÀRIES QUE MINIMITZIN ELS IMPACTES SOBRE EL MEDI AMBIENT

Per fer més sostenible l'agricultura i la ramaderia cal evitar les pràctiques que tenen un impacte negatiu sobre el medi ambient i reconduir-les cap a altres de més respectuoses a través de l'educació del pagès i el ramader. Una forma d'aconseguir una major sostenibilitat és a través de la reconversió de l'agricultura i ramaderia convencional cap a una d'ecològica o integrada.

Cal fomentar la rotació de conreus, la minimització de l'ús de productes agroquímics, l'ús d'adobs orgànics, el llaurat en la direcció de les corbes de nivell, el tractament dels residus generats a l'explotació (olis de maquinària, envasos de productes fitosanitaris, etc, la ramaderia extensiva o semi-extensiva i totes aquelles altres pràctiques agràries encaminades a assolir els següents objectius generals:

- Evitar l'erosió i assegurar un nivell de fertilitat elevat dels sòls de conreu, com a base fonamental d'una bona salut i alta producció dels cultius, evitant-se la proliferació de plagues i malalties.
- Treballar en un sistema tancat quant a matèria orgànica i nutrients, reciclant el màxim de materials i subproductes generats per la pròpia activitat.
- Utilitzar el màxim de recursos renovables en sistemes agraris organitzats localment, buscant un elevat nivell d'autosuficiència en matèries primeres.
- Proporcionar als cultius i als animals aquelles condicions vitals i productives que els permetin dur a terme un desenvolupament el més natural i innat possible, sempre dins d'uns criteris racionals de rendibilitat final de les activitats productives.
- Integrar les activitats agrícoles amb les ramaderes, per aconseguir així una major racionalitat i diversificació. D'aquesta manera es poden millorar les alternatives de conreu mitjançant la introducció d'espècies farratgeres i lleguminoses, també es poden aprofitar zones marginals, i es possibilita una millor fertilització per l'obtenció de residus orgànics variats.
- Mantenir la diversitat genètica del sistema agrari i del seu entorn immediat, treballant amb aquelles espècies, varietats i races més adaptades a les condicions locals, potenciant sobretot la recuperació i millora de les autòctones.
- Evitar al màxim totes aquelles formes de contaminació, o pèrdues de qualitat, que puguin resultar de les tècniques aplicades durant els processos de producció.

L'assoliment d'aquests objectius està íntimament lligat a la bona formació i assessorament de l'agricultor. D'aquí la necessitat de potenciar l'Escola Agrària de Manresa i, en general, de promoure la formació i el reciclatge de pagesos i ramaders i de millorar l'assessorament tècnic.

6.3.9 POTENCIAR ELS MOSAICS AGROSILVOPASTORALS I PROMOURE LES PRÀCTIQUES AGRÍCOLES QUE MINIMITZIN EL RISC DE DECLARACIÓ I PROPAGACIÓ D'INCENDIS FORESTALS

La potenciació dels mosaics agrosilvopastorals afavoreix la biodiversitat i queda justificada en la lluita contra el foc. Així, i per exemple, les rompudes dels espais forestals amb camps de conreu exerceixen una funció de tallafoc que pot ser decisiva en l'extinció d'un incendi. Algunes pràctiques agrícoles, com per exemple la neteja del sotabosc amb la pastura de vaques de carn, la presència de cultius que estan verds en les èpoques de major risc d'incendi (cànem, lli...) o el llaurat de les terres limitants amb forests, minimitzen el risc de declaració i propagació d'incendis.

6.3.10 ORDENAR I RACIONALITZAR EL DESENVOLUPAMENT D'ACTIVITATS RAMADERES I MILLORAR LA GESTIÓ DELS RESIDUS RAMADERS

L'espectacular creixement del sector ramader és l'origen de la inestabilitat dels preus del mercat (per l'existència de grans excedents) i és també font de problemes ambientals relacionats, sobretot, amb la sobrefertilització dels camps de conreu i la contaminació de les aigües. Per aquest motiu, des dels ajuntaments i des del DARP caldria condicionar les granges deslligades de la terra a través d'una atorgació estricta de llicències i subvencions (condicionada per la seva adequada ubicació i per la disponibilitat de terres properes a la granja on abocar de forma racional els residus ramaders generats). En aquesta mateixa direcció, caldria prioritzar la construcció de petites granges a mans d'explotacions familiars agràries en front de la construcció de macrogranges d'integració.

Els impactes ambientals de l'excés de purins generats a la comarca en reclamen una gestió adequada. Els objectius i opcions concretes d'aquesta gestió es detallen als apartats 12.4.3 i 12.4.4, respectivament, relatius a la gestió dels residus ramaders.

6.3.11 POTENCIAR LA FORMACIÓ I LA RECERCA APLICADES I REFORÇAR L'ASSESSORAMENT TÈCNIC I ECONÒMIC A L'AGRICULTOR I RAMADER

Tenint en compte la creixent complexitat de l'activitat agrària (tècnica i econòmica), la promoció de la formació professional dels pagesos joves i la formació continuada, posada al dia i assessorament dels pagesos en actiu és fonamental; i no només és important per augmentar la competitivitat i la rendibilitat de les explotacions i per afavorir la incorporació de joves pagesos, sinó que també juga un paper clau en l'adopció de pràctiques agràries més respectuoses amb el medi ambient. La formació per al desenvolupament de noves activitats complementàries a la pròpia explotació agrària (dirigida especialment a les dones) es veu també necessària.

6.4 OPCIONS

Per acomplir els objectius marcats en l'apartat anterior, l'Agenda proposa les següents opcions de gestió dels recursos agraris:

OBJECTIUS	OPCIONS
6.3.1 Frenar la pèrdua de població ocupada en el sector agrícola i promoure la incorporació de joves agricultors	6.4.1 Reorientació de l'activitat agrària i la gestió de les explotacions vers una major diversificació de la producció i una rotació equilibrada dels conreus
6.3.2 Impulsar un desenvolupament rural integrat que contempli el paper de la dona	6.4.2 Assegurar uns serveis, equipaments i infraestructures bàsiques a les zones rurals: estudiar quines són les necessitats i cercar, crear i gestionar ajudes per solucionar les deficiències detectades
6.3.3 Potenciar el desenvolupament endogen del medi rural	6.4.3 Desenvolupament de nous complements a les rendes familiars agràries
6.3.4 Mantenir l'explotació familiar agrària i promoure l'associacionisme	6.4.4 Revalorització del paper de la dona en el si de l'explotació familiar agrària a través de cursos formatius
6.3.5 Protegir i ordenar l'ús agrícola del territori	6.4.9 Creació del Centre de Recursos Agraris del Bages com a dinamitzador del sector i com a promotor del desenvolupament sostenible de l'agricultura i la ramaderia de la comarca
	6.4.5 Protecció dels sòls agrícoles d'interès comarcal
	6.4.8 Tramitació de la reserva pública d'espais pels camins ramaders

OBJECTIUS	OPCIONS
6.3.6 Impulsar la qualitat de les produccions comarcals	6.4.6 Promoció de la producció agrària ecològica
6.3.7 Promoure el consum de productes autòctons i de qualitat ecològica	6.4.9 Creació del Centre de Recursos Agraris del Bages com a dinamitzador del sector i com a promotor del desenvolupament sostenible de l'agricultura i la ramaderia de la comarca
6.3.8 Fomentar les pràctiques agràries que minimitzin els impactes sobre el medi ambient	6.4.1 Reorientació de l'activitat agrària i la gestió de les explotacions vers una major diversificació de la producció i una rotació equilibrada dels conreus
6.3.9 Potenciar els mosaics agrosilvopastorals i promoure les pràctiques agrícoles que minimitzin el risc de declaració i propagació d'incendis forestals	6.4.7 Millora de la gestió dels residus ramaders i evitar el consum d'aigua de pous contaminats amb nitrats o matèria orgànica (vegi's opcions de gestió de residus ramaderes: 12.4.4)
6.3.10 Ordenar i racionalitzar el desenvolupament d'activitats ramaderes i millorar la gestió dels residus ramaders	6.4.9 Creació del Centre de Recursos Agraris del Bages com a dinamitzador del sector i com a promotor del desenvolupament sostenible de l'agricultura i la ramaderia de la comarca
6.3.11 Potenciar la formació i la recerca aplicades i reforçar l'assessorament tècnic i econòmic a l'agricultor i ramader	

6.4.1 REORIENTACIÓ DE L'ACTIVITAT AGRÀRIA I LA GESTIÓ DE LES EXPLOTACIONS VERS UNA MAJOR DIVERSIFICACIÓ DE LA PRODUCCIÓ I UNA ROTACIÓ EQUILIBRADA DELS CONREUS

L'activitat agrària s'ha de reorientar tenint en compte la situació del mercat, excedentari en les produccions més abundants de la comarca (porquí, boví i cereal) i cada vegada més demandant de productes de qualitat. Cal promoure la gestió tècnico-econòmica de les explotacions i impulsar la diversificació de la producció en aquelles explotacions amb una baixa rendibilitat. A la vegada cal introduir una major i més equilibrada rotació de conreus per mantenir i millorar la fertilitat del sòl. Algunes de les alternatives, que en part ja s'estan introduint però que caldria estendre, podrien ser les següents³⁵:

³⁵ Gran part d'aquestes propostes han estat extretes de l'informe sobre recursos agrícoles i ramaders realitzat pel DARP el 1990 en motiu de la redacció del programa

- Lleguminoses proteaginoses: pèsol per a pinso, com a substitut de la soja.
- Lleguminoses farratgeres: veça, trepadella, alfals.
- Lleguminoses per a gra: cigró per a consum humà.
- Oleaginoses: colza, girasol (en zones amb les condicions climàtiques adequades)
- Plantes industrials: Cànem.
- Plantes medicinals: per a la indústria agro-alimentària, química, farmacèutica i cosmètica.
- Plantació de vinya: la producció de vi de qualitat resulta molt rendible.
- Agricultura ecològica: veure punt 6.4.6
- Ramaderia ecològica: vaques de carn, ovelles, cabres...

6.4.2 ASSEGURAR UNS SERVEIS, EQUIPAMENTS I INFRASTRUCTURES BÀSIQUES A LES ZONES RURALS: ESTUDIAR QUINES SÓN LES NECESSITATS I CERCAR, CREAR I GESTIONAR AJUDES ECONÒMIQUES PER SOLUCIONAR LES DEFICIÈNCIES DETECTADES

Cal estudiar les necessitats de serveis a pagès, especialment en els aspectes de dotació d'aigua, llum i de telèfon, així com de les comunicacions viàries. Cal cercar, crear i gestionar ajudes econòmiques encaminades a solucionar els casos de deficiència detectats, procurant que aquestes solucions siguin el màxim de respectuoses amb el medi ambient (electrificació rural amb energies renovables, per exemple). Malgrat la majoria de les zones rurals de la comarca tenen cobertes les necessitats bàsiques, encara resten algunes masies aïllades que tenen deficiències. L'accés a alguns nuclis rurals és encara molt dolent.

La millora dels serveis sanitaris, educatius i de transport és també fonamental en el desenvolupament dels nuclis rurals.

Val a dir que des del Consell Comarcal i des d'altres administracions ja s'està treballant en aquest sentit. El Programa d'Electrificació Rural promogut pel Ministeri d'Indústria i Energia i la Generalitat de Catalunya, en el qual col·labora el Consell Comarcal, n'és un bon exemple.

Als apartats de recursos energètics i hidràulics de l'Agenda 21 es fan propostes concretes per solucionar els dèficits detectats en algunes àrees rurals, propostes que incorporen criteris ambientals (vegi's opcions 4.4.1, 4.4.2, 4.4.7.4 i 3.4.17).

6.4.3 DESENVOLUPAMENT DE NOUS COMPLEMENTS A LES RENDES FAMILIARS AGRÀRIES

Per reduir la dependència de les rendes pageses a les subvencions de la UE i assegurar una major estabilitat de la seva economia, cal buscar activitats complementàries a la pròpia producció agrària. D'entre aquestes activitats l'agroturisme es presenta com una de les alternatives més vàlides, sobretot en les zones situades a dins o en les proximitats d'espais d'interès natural. El teletreball, una nova fórmula de treball amb mitjans electrònics encara no implantada a la comarca, ofereix una flexibilitat i una comoditat que la fan molt adequada com a complement de la renda familiar agrària.

6.4.3.1 Potenciació de l'agroturisme

Vegi's opcions de l'apartat 10.4 de turisme sostenible (especialment 10.4.7)

6.4.3.2 Desenvolupament del teletreball en les zones rurals de la comarca

Des del Consell Comarcal del Bages, el Consell Tecnològic del Bages i la Cambra de Comerç i Indústria de Manresa, s'ha promogut el programa TeletreBages, que té com a objectiu desenvolupar i difondre el teletreball a la comarca. El teletreball és un nou sistema d'organització del treball en què el treballador desenvolupa una part important de la seva feina fora de l'empresa i per mitjans telemàtics. Per teletreballar només cal disposar d'un ordinador personal, un mòdem o adaptador XDSI i accés a Internet. A partir d'aquí les necessitats específiques de cada professional varien en funció de la seva activitat.

El programa TeletreBages, finançat per la Unió Europea, la Direcció General d'Ocupació de la Generalitat de Catalunya i les tres entitats promotores, al llarg de 1998-1999 portarà a terme diverses accions encaminades a :

- a) Descobrir jaciments de teletreball a les empreses de la comarca del Bages
- b) Assessorar les empreses per portar a terme plans concrets d'actuació
- c) Estudiar el perfil dels teletreballadors i concretar qui pot teletreballar
- d) Assessorar des del punt de vista personal i professional a treballadors en actiu
- e) Desenvolupar en format electrònic materials per a l'autoformació, l'orientació professional i el coneixement d'experiències concretes
- f) Portar a terme accions de formació específica en teletreball
- g) Desenvolupar des de bon principi accions de divulgació del concepte de teletreball i de les

seves possibilitats

El teletreball és una fórmula de treball que permet treballar des de casa i estalviar temps i diner en reduir els desplaçaments diaris; un sistema que dona una flexibilitat d'horari i ofereix la possibilitat de treballar per a empreses llunyanes al lloc de residència. Totes aquestes avantatges fan que sigui una bona opció per complementar les rendes familiars agràries i frenar el despoblament rural. Per això, cal que el programa posi un especial èmfasi en la difusió i el desenvolupament del teletreball en els espais rurals de la comarca.

6.4.4 REVALORITZACIÓ DEL PAPER DE LA DONA EN EL SI DE L'EXPLOTACIÓ FAMILIAR AGRÀRIA A TRAVÉS DE CURSOS FORMATIUS

En el si de l'explotació familiar agrària la dona és potser la que està en millor disposició de desenvolupar les activitats complementàries a l'agricultura esmentades al punt anterior. Malgrat per les dones més joves la pluriactivitat ja sigui sovint una realitat, per les dones no tant joves i menys formades la realització d'activitats complementàries a l'agricultura, a la vegada que ajuda en l'estabilització de l'economia familiar, pot ajudar a la revalorització del seu paper, augmentant el seu protagonisme i el reconeixement de la seva tasca. Cal doncs, destinar recursos a la formació de les dones per a la realització d'aquestes activitats. Des de l'Escola Agrària actualment ja s'estan fent cursos en aquesta direcció (agroturisme, incorporació de la dona pagesa a l'empresa agrària...).

6.4.5 PROTECCIÓ DELS SÒLS AGRÍCOLES D'INTERÈS COMARCAL

6.4.5.1 Protecció a través del planejament territorial i urbanístic dels sòls agrícoles d'interès comarcal, d'acord amb els criteris que estableixi el Pla Comarcal de Protecció del Medi Natural i del Paisatge del Bages

El Pla de Protecció del Medi Natural i del Paisatge del Bages que el Consell Comarcal està elaborant haurà de definir i delimitar els sòls agrícoles d'interès de la comarca. Els principals criteris a considerar en aquesta delimitació seran la fertilitat dels sòls, la seva extensió i la seva posició estratègica (en relació a la disponibilitat d'aigua pel regadiu, en relació a espais d'interès natural i nuclis urbans). Les determinacions del Pla s'hauran d'integrar en el planejament territorial i urbanístic de manera que es garanteixi la protecció dels sòls agrícoles de major interès.

6.4.5.2 Estudi per la creació d'un Parc Agrícola o Rural al Pla de Bages

Tenint en compte la pressió urbanística existent al Pla de Bages, cal estudiar la possibilitat de creació d'un Parc Agrícola o Rural en aquesta zona. A través de la figura del Parc es protegiria l'horta centenària de Manresa i els espais de secà d'interès, avui amenaçats per l'expansió urbanística. A la vegada, aquest parc, a més d'una funció productiva i de conservació, podria adoptar una funció educativa i turística (lligada a la visita de molins d'oli, caves, cellers, masies típiques, etc.).

6.4.6 PROMOCIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA ECOLÒGICA

En la implantació de pràctiques agràries que minimitzin els impactes sobre el medi ambient, la promoció de l'agricultura i la ramaderia ecològica juga un paper important. Considerant també que el consumidor cada vegada exigeix més qualitat i està més disposat a pagar més si té una garantia d'aquesta qualitat i considerant que el conreu de secà predominant té un rendiment molt baix i és poc competitiu, caldria, per una banda, fomentar la reconversió de pagesos i ramaders convencionals a aquest tipus de producció de qualitat i, per l'altra, donar suport a les explotacions agràries ecològiques existents. Aquest suport hauria d'anar encaminat sobretot a potenciar la venda i comercialització dels productes informant i conscienciant els consumidors. Per això proposem que des del DARP, i amb el suport del Consell Català de la Producció Agrària Ecològica (CCPAE) i l'Escola Agrària de Manresa, s'impulsin dues campanyes:

6.4.6.1 Campanya d'informació i promoció dels mètodes de l'agricultura i la ramaderia ecològica dirigida als productors

La campanya anirà dirigida a conscienciar els productors sobre els impactes ambientals de l'agricultura i la ramaderia convencional i a informar-los sobre l'interès de desenvolupar els mètodes de la producció ecològica. Per promoure la reconversió dels productors, caldrà oferir-los un assessorament tècnic i una formació. Caldrà també informar-los sobre les línies d'ajuts existents en aquest camp i facilitar la seva tramitació.

6.4.6.2 Campanya de conscienciació i d'informació al consumidor per promoure el consum dels productes agraris ecològics

La campanya anirà dirigida a conscienciar i informar els consumidors sobre les característiques diferencials dels productes obtinguts a partir dels mètodes de l'agricultura i la

ramaderia ecològica: la seva qualitat i el seu mínim impacte sobre el medi ambient. La campanya també haurà de donar a conèixer el distintiu oficial que garanteix la qualitat d'aquests productes (Distintiu del Consell Català de la producció Agrària Ecològica).

6.4.7 MILLORA DE LA GESTIÓ DELS RESIDUS RAMADERS I EVITAR EL CONSUM D'AIGUA DE POUS CONTAMINATS AMB NITRATS O MATÈRIA ORGÀNICA

Opcions considerades a l'apartat 12.4.4 de gestió de residus ramaders.

6.4.8 TRAMITACIÓ DE LA RESERVA PÚBLICA D'ESPAYS PELS CAMINS RAMADERS

El Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca, d'acord amb la "Ley 3/1995, de 23 de marzo, de Vías Pecuarias", hauria d'investigar la situació dels terrenys de la comarca que es presumeixin pertanyents a camins ramaders i hauria de procedir a la seva classificació³⁶, partionament³⁷ i fitació³⁸. La creació d'aquests camins porta associada la declaració d'utilitat pública a efectes expropiatoris dels béns i drets afectats. Posteriorment, la mateixa administració responsable de la seva creació haurà de vetllar per la seva conservació.

6.4.9 CREACIÓ DEL CENTRE DE RECURSOS AGRARIS DEL BAGES COM A DINAMITZADOR DEL SECTOR I COM A PROMOTOR DEL DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE DE L'AGRICULTURA I LA RAMADERIA DE LA COMARCA

Proposem la creació del Centre de Recursos Agraris del Bages (CRAB), un centre dedicat a la formació, l'assessorament i la recerca aplicada en matèria agrària. Aquest centre, que hauria d'agrupar i coordinar tots els actors relacionats amb el sector (cooperatives, DARP, Escola Agrària, sindicats, universitat...), tindria una funció de dinamització del sector i seria el

³⁶ La classificació de camins ramaders és l'acte declaratiu en virtut del qual es determina l'existència, amplada, traçat i la resta de característiques físiques generals de cada via pecuària, que serveix de base per al seu coneixement, conservació, millora i administració.

³⁷ El partionament és l'acte administratiu pel qual es defineixen els límits dels camins ramaders de conformitat amb allò establert en l'acte de classificació.

³⁸ La fitació és el procediment administratiu pel qual, un cop aprovat el partionament, es determinaran els límits dels camins ramaders i s'assenyalaran amb caràcter permanent sobre el terreny.

responsable de la consecució dels objectius plantejats a l'apartat 6.3.

El CRAB podria estar integrat pels següents elements:

A Escola de Capacitació Agrària

Construcció d'un nou edifici per a l'Escola Agrària de Manresa, posant a la seva disposició els terrenys i mitjans econòmics, humans i materials necessaris per a la realització de cursos, per a la investigació, per a les pràctiques dels alumnes, etc.

B Centre d'Assistència Agrària

Centre destinat a l'assessorament tècnic i econòmic de l'agricultor i el ramader, que podria estar ubicat a les noves instal·lacions de l'Escola Agrària i podria estar lligat a la creació d'un laboratori d'anàlisis agràries.

A part, caldria també reforçar l'actual SAEMA, avui enfocat a l'assessorament econòmic.

C Laboratori d'Anàlisis Agràries

Per tal que l'agricultor i el ramader pugui portar a terme una gestió tècnica adequada de la seva explotació proposem la creació d'un Laboratori d'Anàlisis Agràries. L'alternativa a aquesta opció seria la de promoure els anàlisis de sòls, dels residus ramaders, etc. dels pagesos de la comarca en un laboratori de fora amb el qual s'establís un conveni de col·laboració.

Aquests són els tres elements bàsics del Centre de Recursos Agraris. Altres elements que podria ser interessant incorporar són els següents:

D Estudis Universitaris

Des de la UPC caldria estudiar la possibilitat d'introduir a la comarca una nova carrera universitària d'enginyer agrònom tècnic i/o superior amb una especialitat cap a la producció ecològica.

E Institut de Recerca Agrària

A través de la creació d'un Institut de Recerca Agrària (vinculat a l'Escola Agrària i a la Universitat i lligat al Laboratori d'Anàlisis Agràries) o, en el cas que la seva creació sigui

inviàble, a través d'ajudes directes a productors, a través de la recerca efectuada des dels ens administratius, de formació agrària, etc. de la comarca o a través de convenis de col·laboració amb universitats externes (la Universitat de Lleida, per exemple) o amb l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries (IRTA), caldria buscar alternatives viàbles al cereal i noves tecnologies i pràctiques agronòmiques que milloressin els rendiments de la terra sense reduir la seva fertilitat a llarg termini i sense ocasionar danys al medi ambient.